

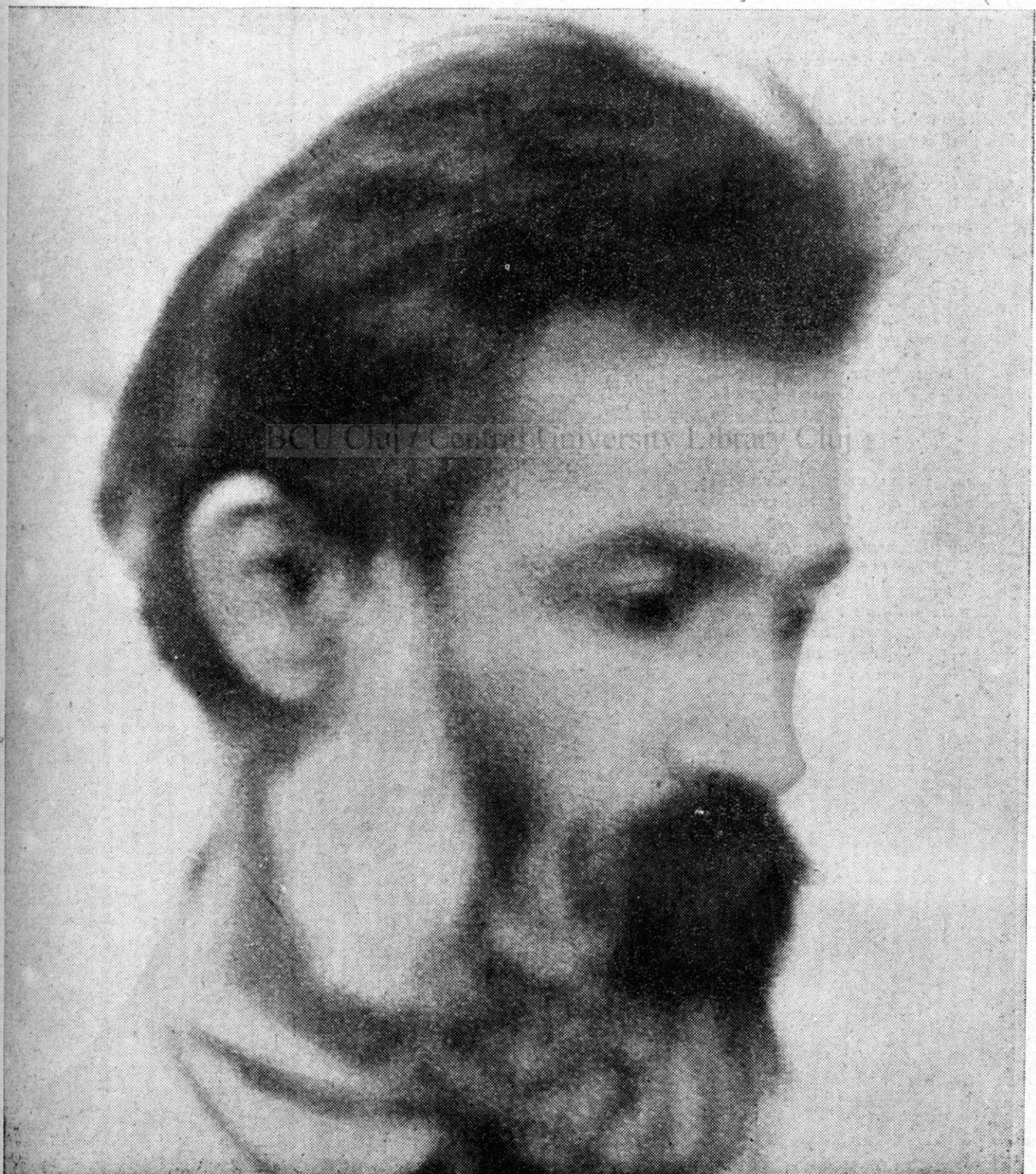
136684

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 17

22 Aprilie 1928

5 Lei

SCULPTORUL

sufletul românesc

SCULPTORUL

CONSTANTIN BRÂNCUȘI

CORNELIU MICHAILESCU

Puține de tot sunt numele româniști care se bucură azi de celebritatea lui Brâncuși. Și celebritate în cazul acesta e prea puțin. Acest mare sculptor este literalmente idolatrizat. I se dedică poeme, i se închină în străinătate numere speciale de revistă.

E considerat de către germani și englezi mai ales drept creatorul sculpturii moderniste.

La noi Brâncuși e foarte puțin cunoscut. Dacă în cercurile artistice e prețuit cum se cuvine, marele public nu cunoaște mai nimic din opera acestui celebru sculptor.

La asta contribuie poate și opera lui de atâtea ori stranie. Brâncuși e un fanatic, un iluminat interior.

Nici o convenție nu există pentru el, nici o prejudecată decât cât visul lui de artă.

Căci opera lui Brâncuși are o puritate absolută de vis. Un tors al lui e dematerializat și real în același timp; un sbor de pasăre e tradus în forma lui cea mai desbrăcată de orice vestmânt de prisos, dar și de contînut.

Puțini oameni au urmărit idea în sensul ei absolut cu atâta înverșunare ca el.

Alături de atâtea nume de mare valoare, cari au fost înfățișate publicului nostru la această rubrică, Brâncuși înseamnă un nou aspect al acestui suflet românesc, nesfârșit mai complicat de cât o coajă de ou vopsită sau de cât o mobilă pirogravată, suflet cu zeci de rădăcini și cu nesfârșite posibilități. Și poate că dacă ar fi să definim „specificul românesc” așa cum s'a încercat de către unii scriitori nu de mult, noi l-am defini tocmai prin această realitate profundă, tocmai prin aceste infinite posibilități ale lui.

CAMIL PETRESCU

In fața operei lui Brâncuș, spectatorul rămâne uluit întocmai ca și primii fii ai omenirii în fața creații universale.

Cu aceeași nedumerire setoasă de curiozitate privesc sufletele curate creația maestrului care, într-o muncă continuă și modestă își împlinește opera cu același sentiment de religiozitate, cu aceeași ardoare pe care credincioși o pun în rușă lor.

Brâncuș e un mistic și un gânditor. Intrucât creația operei de artă este continuitatea legilor tainice ale firei materializate, viața materiei își găsește într-însa o rațiune de a fi, dacă spiritul formei își află o logică proprie și putere de exprimare, atunci, de bună seamă, toată opera lui Brâncuș este o adevărată creație.

O creație transpusă, în care măreția cosmosului își găsește imagina redusă dar puternic condensată cu aceeași forță de exprimare tangibilă a spiritului perfect echilibrat, cu același sentiment profund și etern, cu aceiași continuă activitate energetică și inventivă pe care e releva-ză numai dumnezeirea.

Brâncuș creează sub imperiul aceleiași fatalități care a zidit universul, luminat de aceeași inteligență, ponderat de aceeași înțelepciune.

Este un gânditor, fiindcă își dă seama că opera de artă nu vicțuește dacă nu are în afară scânteia țâșnită din ascunsurile subconștientului și acea claritate permanentă a ideii, pe care numai concepția avută despre universalitate ne-o poate da.

El nu este un teoretician care-și formulează anticipat un program estetic.

Concomitent acțiune și gândire se nasc și colaborează la realizarea definitivă a operei sale.

Din ea se pot desprinde apoi principii cari, pot alcătui un sistem.

Spre a putea înțelege sensul creației sale ne trebuie pe lângă o largă apercipțiune și o bună doză de cinste și discernământ pe care numai aptitudinile proprii și pregătirea ni le pot procura.

Ne spune deci, Brâncuș: „Cu mult înainte religia dădea omului o concepție despre forțele antropomorfe, creatorii și oamenii revelau prin artă personificarea acestor divinități. Astăzi filozofia ne face să pricepem un act generativ unic, o lege universală impersonală, nedefinită din care emană tot ce există.

Este această lege universală pe care trebuie să o manifesteze arta, conformându-și principiile, principiilor acestei legi, rupându-se de convenții astăzi inutile și dezorientate.

Să dai senzațiile realității astfel cum ni le procură natura, fără a reproduce sau imita este astăzi cea mai vastă problemă a artei.

A crea un obiect care-ți dă prin propriul său organism ceace natura face prin propriul său organism, ceace natura face prin eterna ei minune este ceace ar-

ta dorește. Și a realiza aceasta înseamnă a intra în spiritul universal al lucrurilor și a nu le limita la imitarea imaginii lor.

O operă de artă astfel concepută tinde către echilibrul absolut și echilibrul solut este perfecta expresie a frumosului.

Sau, vorbind mai departe despre materie ca element de expresiune, zice: „Materia trebuie să-și continue viața ei naturală, chiar modificată de mâna sculptorului. Rolul plastic pe care-l realizează natural, trebuie descoperit și păstrat.

Să dai materiei alt rol decât acela care-l vrea natura este a o nimici”...

...„Sculptura este o expresiune unificată a acțiunii naturii”.

...„Primitivii creștini ca și negrii respectat viața materiei în sculpturile lor. Ei au procedat numai din credință, instinct pe când artistul modern procedează prin instinct controlat de rațiune.”

...„Astăzi arta deschide poarta frumosului care vor pătrunde principiile creatorului frumosului absolut al legii universale”.

Acestea sunt în esență ideile care zidă baza creației operei lui Brâncuș.

Nu ne miră deci, de ce, privind lucrurile în esența lor, le conștientăm în profunzime realizându-le în acel spirit de sinteză care accidentalul dispore.

Dezbrăcându-le de particularitățile terioare ale rasei sale și ale timpului, dozând apoi într-o fericită proporție elementul abstract exprimat, cu cel concret care exprimă, prin acel instinct ales, pondere și echilibru, le asigură acel caracter de permanentă universalitate.

Ca și arta greacă, care, — în afară de concepțiile timpului, — a ajuns la forța de exprimare, arta lui Brâncuș trece de mult hotarele, cucerind timp și spațiul.

Dacă de predilecție se servește de forme geometrice precum: ovalul, elipsa, lindrul etc. în care își exteriorizează sentimente puternice și condensează emoția vizuală până la o simplificare totală lor, o face pentru că numai în abstractinea lor poate găsi acel limbaj care vestească cucerirea „frumosului absolut al legii universale”.

Călăuziți de alte sentimente motrice pătrunși însă de același instinct primordial, artiștii greci ai epocii mitice și arcaice ajunseseră la aceleași soluții „agrolithele”, „aerolithele” și „non-urile” lor în care divinitățile nu veau tipul lor specific cu atribute și caracteristici anedotice, ci reprezentau idea creației printr-o fericită împletire a sentimentului mistic cu acela al artei plastice.

Ca și la ei cari, nu din neputință cum cu multă ușurință se pronunță în rîurile istorice curente, — căutăm expresia în simboluri în cari abstractizarea joacă un rol însemnat, găsim în opera lui Brâncuș aceiași tendință spre o purturalizare a forme până la metaforă, mai ca prin eliminarea pitorescului

C. BRÂNCUȘI ȘI STRĂINĂTATEA

Paul Morand, cunoscut scriitor francez, scrie despre Brâncuși următoarele:

Atelierul unui sculptor este — cum îl închipuie publicul — un „campo santo” împănăt cu dramatice statui din marmură de Carrara, albastre și vinete ca moartea, înveselit ici-colo de divanuri, bibelo-uri, luene, vederi și amintiri din călătorie. Rodin însuși căruia îi plăcea să audă că este o forță a naturii a continuat această tradiție. Imi amintesc că în atelierul lui din rue de l'Université. Imi amintesc unele din piesele lui ca Porte de l'Enfer, lăcute anume pentru a uimi, mulțimea întreagă de tehnicieni, de oameni elegați și de elevi ce-l înconjurau cum desigur va fi fost înconjurat de către maestrul al Renașterii. În acest respect, Rodin era la rând cu Școala, cu atelierul.

Brâncuși, dimpotrivă, este modernul sculptor al zilei de mâine. Să intrăm în atelierul lui. Atelier? Această carieră de piatră? Unde sunt grandioasele subiecte declamatorii așteptând numai să fie instalate într'un forum oarecare? Unde este lutul pitoresc? Nimic din toate acestea. Aici doar blocuri mari de piatră de construcție, bărne, trunchiuri de copaci, pietre și stânci și ici-colo strălucirea bronzului lustruit. Una din aceste forme princiare se desface de celele și vine către noi — masivă. E Brâncuși. O bărbie cenușie amintindu-l pe Walt Whitman: ochiul împiede al minului, întâișarea prietenoasă, îndrăzneață sigură—astfel ne apare Brâncuși. Brâncuși este născut meșter. El nu știe să fie elevii, ajutoarele, cioplitorii, lustrătorii, tăietorii. Își face singur totul. Materialele i-au fost întotdeauna credințase. S'a apropiat de ele din toate părțile. A lucrat în toate meșteșugurile. Brâncuși, o știm, este român din vechea sa de țărani ai acestei țări frumoase. Știm că, mânat de diavolul sculpturii, a venit pe jos la Paris. Școala de Beaux-arts însăși n'a putut

să-i supună natura de neîmblânzit. Calm și fără teamă, Brâncuși lucrează. Lucrează fără profesori sau elevi, fără gălăgie, fără să lingusească criticii de artă. Libertatea extremă a Parisului i-a îngăduit să rămână cel mai puțin parizian dintre artiști și — mai rar încă — cel mai puțin parizian dintre români. Publicul care îl cunoaște și îl iubeste pe Brâncuși este accia care a descoperit și apreciat pe „Vameșul” Rousseau, pe Derain sau Matisse cu mult înainte de a fi fost celebri.

Brâncuși al nostru lucrează fără grabă. Numai prin aceasta nu aparține vremii noastre. Într'o epocă în care totul se risipește, el a înțeles că singurul lux este să nu se grăbească. El colaborează cu timpul. Preferința sa pentru singurătate, conștiința, respectul său pentru material, bucuria de a trăi și crea, răbdarea temperamentului său pasionat, violența sa nu sunt niciodată exprimate la suprafață; această suprafață rămâne atât de dură și de lustruită cum numai el o poate face.

Brâncuși nu se repetă niciodată. Niciodată fără motiv nu traduce o temă pentru un material în altul.

Respectând individualitatea materialului el transpune. Ceeace atâția alții nu știu, el o știe: un lucru gândit în lemn sau piatră, nu poate fi executat fără schimbare în bronz. Brâncuși se confundă în viața primitivă, se mișcă în ea fără a pierde nimic din forța vitală, din putere genetică, din facultăți creatoare. Orice lucru înrudit cu natura îl inspiră. În această privință se înrudește cu poezia cea mai modernă. Peștii lui alunecă în meteorii. Păsările cântă și zboară în spațiu. Lemnul vorbește de fericirea viciei lui nouă. Socrates al său ne impresionează ca un post de T. F. F. care emite. Grația figurilor femeilor sale ne iucântă ca o muzică subtilă.

„Privește această operă a lui Brâncuși, dacă ar fi fost desgrăpată dintre ruine, s'ar fi recunoscut în ea o minune”, a re-

marcat odată Jacques Doncet despre „Muza adormită”, pe care Brâncuși a știut cum să o așeze pe țărână, ca un cap pe o pernă sau un ou de struț în nisip.

Să luăm operele cele mai abstracte ale lui Brâncuși sau mai bine zis cele mai realiste căci, după el ceeace este real, nu este forma externă, ci esența lucrurilor. Plecând dela acest adevăr, nimeni nu va putea exprima ceva cu adevărat real, imitându-i suprafața exterioară. Formele ovoide, cilindrii lustruiți, geometria plastică, încorporată în culoana lui fără sfârșit, trebuie admirate deși — cum ni se întâmplă adeseori — nu le putem înțelege pe deplin.

Mâinile noastre au întârziat prea mult pe tronurile Renașterii italiene, pe medalioanele din Syracuza, pe Kora Acropolei și chipurile lui Budha. E vremea să căutăm contacte mai directe, plăceri mai complexe. Cu Brâncuși suntem la limita extremă a purității. Mulțumirea pe care o încercăm înaintea artei sale, este de o esență atât de materială, încât deși o datorim simțurilor, laudele le aducem spiritului.

PAUL MORAND

Dintr'un album dedicat lui Brâncuși în care semnează păreri critice și versuri închinare marelui sculptor, o mulțime de scriitori, pictori și sculptori, extragem câteva pasagi:

— Mic Brâncuși imi apare tot atât de pur artist ca Bach și Poussin. Și dacă mi se cere să precizez care sunt calitățile pe care le socot esențiale acestui sculptor, voi răspunde: un uimitor de sigur simț al raporturilor și cea mai delectată simțire.

CLEVE BELL
Vogue

— Deoparte stă Brâncuși, unul care poate să meargă acum pe drumul lui, căruia îi zace în sânge o intensitate sculpturală, care poate îndrăzni orice și care într'o lungă viață de sculptor a îndrăznit câteva lucruri frumoase.

PAUL WERTHEIM
Das Kunstblatt

— De ani de zile, el păstra în ochii lui o răsucitură de stejar, ceeace știa dintr'o casă dărămată, sau vreo stâncă prăbușită în râu, trăind cu ele. El se simți în stare să se apropie de ele fără să le profaneze frumusețea lor naturală, care trebuia împământănită în lucrul lui.

WALTER PACH
The Masters of Modern Art.

NOTE BIOGRAFICE

Constantin Brâncuși, fiu de țaran din județul Gorj, s'a născut în anul 1875. Venit la București, s'a înscris la școala de arte și meserii, după terminarea căreia a urmat cursurile școlii de belle-arte. În anul 1906 a plecat la Paris, unde și-a continuat studiile. Acolo, în atelierul său din cartierul Vaugirard a dat la iveală totalitatea operelor sale. La Paris a rămas până în prezent.

Un recent voiaj în America i-a adus gloria transoceanică.

ată lăsa curs liber dezvoltării firești a formelor pur plastice, singure capabile de durabilită și absolută realizare.

Credem că nu e neputință, — atunci când sculptura greacă care primise pe mâinile marilor rodul experimentelor artei egiptene și a celorlalte popoare asiatice de veche civilizație, ridică la Sparta, în curțile Castor și Polux un monument în care se simboliza unirea fraternă, exaltată prin două puternice grinzi înfipte perpendicular în sol și legate între ele cu șnur de dimensiuni mai mici.

Credem de asemenea că nu e întămărire sau neștiință când Brâncuși compune „Îmbrățișarea” de la Pécres-Lachaise, „Cumintenia pământului”, sau „Fragment de capitol” ori, „Pasărea măiașă”, „Coloana fără sfârșit” etc.

Dacă nu-i găsim un premergător, dacă

putem clasifica, dacă învățământul este ezoteric, nu trebuie să ne descu-

te și nici să ne îndepărteze de a-i

templa și iubi opera.

Brâncuși e un creator și ca atare trebuie

ne ridicăm noi cu toate puterile, cu

toată durerea sacrificiului pentru înțelegere, până la înălțimea creației sale.

Detractorii inconștienți de valoarea acestui minumat dar, îl acuză că, duce înapoi sculptura cu milenii, fără a-și da seama că e poate unicul în epoca de față, care prin darul său, prin munca sa inteligentă și fără răgaz, așăzând mereu forțele primare ale creației, va duce arta spre pragul adevăratei sale meniri.

Brâncuși nu e un popular și aceasta este o fericire. Are însă pe tot globul admiratori fanatici.

Sunt poate puțini la număr, ca și cei cari s'au inspirat de la dânsul, dar tocmai aceasta îi dădească valoarea, îi cerește prestigiul.

Copil al plăurilor noastre, fiu de țaran din inima unei provincii plină de sensualitate și de viață, neînțeles la noi, cum e și firesc, spre a împlini cuvântul: „nemo profeta in patria”, ne poartă gloria geniului nostru peste mări și țări, umplând de promisiuni și de interes curiozitatea popoarelor înaintate pentru arta românească de mâine.

P O E Z I E

N. DAVIDESCU

**CÎNTECE DE LEAGĂN
PENTRU COANA L. ANCA**

I

Tăcerea îmbrăcase armură de cuvânt,
Cuvântul ridicase armură de tăcere,
Prăpastia pusese al muntelui vestmânt,
Și muntele vestmântul prăpastiei severe.

Zăpada-și așternuse culcuș de jar aprins,
Și jarul în zăpadă de aur se culcase,
Și sângele, cu flacări, strigase'n noi, încins,
Iar strigătul lui aspru prin noapte sângerase

II

Nori! inchipuiți rochii
Pe trupul ei cald;
Flori! improspătați ochii
Ei de smarald!

Gând! înfășur'o'n linii
Semeje de nea,
Cu să-și caute crinii
Grația'n ea!

III

Se'nchide noaptea cu zăvoare
În pivnița-i întunecată,
Și soarele'n azur cu toată
Aurăria lui răsare.

O'nfrigurare caldă vine
Și'n sevă proaspătă se'mbracă,
Albinele'n polen se'neacă
Și trupul tău pîndește'n mine.

IV

Te-ai plămădit în mine, puternică, din
[rîndul
Imaginilor puse de inimă'n mișcare,
Și-ai început făptura de răsărit, cu care
Și-a împodobit pământul ființa lui și
[gândul

A tremurat, atuncea, văzduhul în lumină
Și fructele'n semințe au tresărit confuze;
Eu și-am aprins polenul neliniștii pe
[buze,
Cu șbor suit pe floarea azurului, de-albină,

V

Primăvara'a'ncins colinele
Și și-a desfășurat culorile;
Tu și-ai lăsat în flori albinele,
Eu în albine și-am strâns florile.

Primăvara-a ris cu fetele
Și și-a descușurat izvoarele;
Tu și-ai desprins în soare pletele,
Eu și-am aprins în plete soarele.

MIHAIL SEBASTIAN

D E C L I N

Eu mă gândesc de-aici nedumerit și singur
la despărțirea, care acum deabca se 'ntâmplă,
ca un răspuns târziu în ceasul ăsta când
în anăntire pierd un ochiu, o stea și-o tâmplă.

De-ar stărui acum aceleași ceruri vechi,
și drumul cunoscând în care parte duce,
neîndurat și aspru, cu te-ași opri în cale,
să nu mai vii să tulburi tăcerea mea de cruce.

Dar dacă trebuia în sinea mea să arzi
pe ruguri, să te lepezi de tine, pământeană,
de ce nu pot acum călătorește să uit
și să mă regăsesc, cucerit, în sutană?

RADU GYR

PARC TRIST

Parc trist, în care—amurgul s'a desfăcut ca un
palmier pe rondu'n formă de inimă în floare...
Aleile se plimbă, încet printre răzoare,
și în amurg, havuzul: O coadă de păun..

Stă Caragea în piatră și-ascultă apa, și
adorm prin ronduri crinii nitați de or'ce mână.
În chioșc fanfara — odată cel mult, pe săptămâna,
cu soarele călare pe cai de lemn, copii...

...Parfum care te face să plângi întotdeauna,
la șapte grădinarul poștește lumca-afară,
și'n parcul trist, pe urmă, o seară funerară
în care brazi se'nalță ca să mângâie luna.

V A L E

GÂNDURI STINSE

E un timp afară neprietenos
Și un vânt adie rece și sfios
Ce par'că șoptește prin suspinul lui,
La urechea lumii vestea nu știu cui.
D'ua crâmpei de apă toate par'că țin.
Valuri mari de grije peste lume vin
Ziua e o clipă, noaptea un abis
Omu-și toarece viața între gând și vis.
Viața 'ndurerată n'o poți s'o atingi
Căci e'o adiere focul ei îl stingi.

Lumea se păleşte la un gând sfios
Și-i un timp afară neprietenos!

I N T E R I O R

Aureliu Cornea

Dintre toți începătorii de azi, nu e poate nici-unul care să aducă o atât de dură și realizată viață.

E adevărat că pentru moment această viață e luată numai dintr'o lume, prea mult exploatată în artă. Să sperăm că însușirile excepționale de scriitor ale d-lui Aureliu Cornea vor găsi aspecte mai inedite.

În încăperea mică de scânduri, făcută ca pentru păsări, Richard și cu nevastă se stăteau ghemuiți și frânți ca niște pescari ascunși și îndesați cu picioarele de cineva într'o ladă, în patul strâmt și scurț ajustat anume așa, pentru acea înclădire. El era la margine și privea cu ochii tălmăciți de urme de fard și de aerul sufletească, galbenul spatelui ei era slab cu cămașa alunecată de pe umeri. Pentru că stătea încovoiată ca o câră de oală, cu genunchii la gură, coatele ei se proeminau și mai mult în afară.

O siviță din părul lung și negru i se spânzura pe șira spinării eșită ca un lanț și se zbătea să alunece, căci odaia de scânduri îi zdruncina și-i legăna ca o sită rășinosă a unei mori. La un salt mai mare înșurubă scăpată alături.

Spatele acesta îi lua mințile, îl turba. El făcea să sară în mijlocul odăiei jucându-se, să se apuce de mâinile de păr să se rădă și să se izbească de pereții scârțâitori. Serășni din dinți și luă privirile cu rădă și durere de pe el.

Pe o măsuță prinsă 'n cue de peretele vopsit cu ulei gri, un cuțit, două linguri, o bucată de pâine, o farfurie goală și alta plină cu mâncare jucau vesel. Deasupra ei printr'un geam patrat și mic se mișca afară un fund cârpit de pantalon a unuia și pocnea din bici și huiduia. Fărămăturile de miez și coajă de pâine se zbăteau ca niște muște cu arinile smulse care se căznesc să zboare. Cuțitul și lingurile zăugăneau ciocnindu-se când de o farfurie, când de alta. Cea plină din care se ridicau aburi, parcă vărsa pe fața lui un zău fierbinte nu pe masă, căci Richard privind-o, scrășnea și mai încordat rădă și mai mult cutele care înfățișau durerea. Luă privirile de pe masă ca să se uite pe spatelul nevesti-si. Simțea că nu trebuie mult până să se repeadă și să rădăle acea farfurie care se vărsa, de asmuțele sbârâitoare, ca pe o pălărie, să se uite o ia și pe nevastă-sa cu aceiași rădă, să deschidă ușa și să o arunce noaptea pe șoseaua pe care îi transporta afară acea ambulată. „Copitele cailor se rădăle odăi pe roate care alergau în afară lor, să îndeplinească ceea ce i se ceruse”.

Cu un picior îndoit în sus iar cu celălalt alunecat alături de pat, al cărui cap se dușumele sălta cu aceiași vesele și care-i juca și ghetele pornite din afară lor prin odăe, el privea acum afară un cuer. Hainele ponsosite agățate de el se bălăbăneau frecându-se de pălărie când smuncit, când lin. Printre ele se mișcau și mâinile lui de mire, cu manșetele

măncate de călcăe și cu genunchii caraghios de mult ieșiți în afară, parcă voiau să prindă o fustă verde a nevastei care s'ar fi putut spune că se ferește rușinată. Flacăra galbenă a laterni zburcumată ca în mâna unui ceferist, se vedea înăuntru prin sticla murdară, ca limba în gura unui bețiv care lălăește.

Inchise ochii cum ar fi lovit de-o amin tire întristătoare și strânse pumnii. Rânjea și i se vedeau dinții albi și lați, numai cu unul în șirul de jos stricat și negru. Genele împreunate, cu perii înclăiați de rămășișele fardului, formau două arcuri negre prea largi și te făceau să crezi că dacă-i va deschide, te va privi cu niște ochi de cal nu de om.

Mai păreau două terminațiuni de unghii cu murdărie dedesubt, gata să zgărie. Infuriat, izbi o mână în lături, lovind un scaun, pe speteaza căruia era asvârlit tot așa de răsucit și boțit ca și Richard, costumul lui de clown, strident multicolor. Coiful alb, cu stele roșii, căzu de pe scaun și alergă pe dușumele împrejurul piciorului lui pe care era încă proaspăt imprimat urmele unui ciorap rupt. Deodată lăsă buzele înapoi pe dinți, acoperindu-i, deschise ochii negri uimitor de mari, mai periculoși acum decât când aveau pleoapele împreunate ca niște unghii gata să zgărie și sări în picioare în mijlocul odăiei pe roate care sălta hărăind și ronțâind petrele drumului. Mișcându-se șchioptând, din cauza unei tumbe greșite în arenă, cu fața crispată de ciudă și încăpățănare strigă femeiei:

— Mănâncă, — treci și mănâncă. — Nu vrei?

Ea întoarse o față suptă de boală, dar încă destul de frumoasă și îngrijită, cu frică, pentru că știa că în asemenea clipe e în stare să facă orice, îl înfruntă puțin încruntată:

— Ce ai? Ce vrei dela mine? Nu mi-i foame.

Clownul deveni pământiu la față; închise ochii și ridică în sus capul. Era sigură că numai decât se va întâmpla ceva nespuse de neplăcut și se pergătia să sară din pat. Iși închipuia că va pune mâna pe lanterna a cărei limbă anemică lălăea mereu mută și i-o va izbi în cap. Însă cu totul împotriva credinței sale Richard se stăpâni și nemișcat, tot în același loc, puse bărbia în piept impunându-și judecată rece și cu o mână în sold căută o hotărâre. Odaia sub care roatele șchelălăeau ca niște câini șontorogiși se prăvăli din cauza drumului înclinat într'o parte și el ar fi trebuit să ia mâna din sold și să se sprijine cu amândouă de un părete. Dar n'o făcu. Cu un dramatism

aproape ridicol se lăsă prăvălit să i se ia echilibrul și să fie izbit cu ceafa de un șurub. Scânci scurt, duse fulgerător mâinile la ceafă și se îndoi de șale, băgând capul între genunchi. Femeia țipă speriată și se zvârcoli să sară din pat, să vadă ce-a pățit. Muțenia și liniștea lui însă o opri locului încrimentă cu un picior pe dușumele și cu dinții înfipti în buza de jos. Ochii ei rotunjiți îi erau plini de mirare, frică și durere. Lui, usturimea la ceafă îi era prea înțepătoare, prea ascuțită și dacă ar fi fost singur Richard ar fi bătut pe loc repede din picioare ca un copil, gemând, ori și-ar fi apăsât cu palma locul lovit. Lăsându-se în voia hurducăturii el însă voise să-i arate renunțarea la toate până și la viață și-i era rușine să se vaete și să se frământă numai pentru atât.

Știa că în curând i se va ridica un cucu și-i va înceta usturimea înțepătoare. Când se desdoi ridicându-se în sus, buza de jos îi era răsucită și încălecată pe cealaltă schișând nepăsare și dispreț. Iși zicea că după cele petrecute, mândria și demnitatea lui de bărbat nu-l vor lăsa cu nici un chip să accepte o împăcare. Ruptura era deci definitivă, viața lui întreagă curmată. Îl mira însă un lucru: nu simțea nici o durere sufletească și bănuia că fața-i era cu voință schimonosită dureros, pentru a o chinui pe ea.

Însă o greutate arzătoare avea în tot trupul.

Dar nu-și explica pentru ce nu-l doare sufletul când motivele sunt atât de mari. Gândi că în toate e clown până și în momentele cele mai intime și mai dureroase din viața lui. Scotindu-se nesimțit, — din ciudă pe el și pe toate — cu patimă voia să arate cruzime. Obrajii îi erau ca împietriți în răsucirea lor și nu mai putea să-i îndrepte; nu mai era stăpân pe ei. Vibrau, aproape jucau ca toate din odăe și îl dureau. Nici nu voia să-i stăpânească. El cu sălbăticie, avea plăcerea să arate cât mai aspru, cât mai crud, disprețul și renunțarea ca acei din pragul sinuciderei. Simțea o nemiloasă dorință să-i cadă umilită la picioarele lui, plângând și rugându-l să nu mai fie atât de întristat. Aruncă ochii să vadă ce face. Ea ridicase înapoi piciorul, se ghemuise în pat la locul ei și privea tristă și gânditoare un singur punct. Pentru că nu-l privea, expresia și poziția lui de răstignit se schimbă brusc și începu să-și sfășie cămașa, gemând mai mult de ciudă că nu-l doare sufletul și de ațâțatoarea greutății arzătoare din trup. O mai sfășia și pentru că-și vedea femeia nenorocită, neputincioasă și zăpăcită ca și el. O slăbă-

noagă care nu știe să ajute la înseninarea vieții lor, ci ca o frunză purtată de vânt se lăsă dusă de vârtejul certurilor fără a se împotrivi și a-i ajuta să găsească drumul care duce la pace, la dragoste liniștită, la fericire. Orb și mut se repezi la pantalonul lui de mire care izbutise să prindă fusta verde și să stea ca lipit pe ea, îl smuci din cuer și prinse a-l îmbrăca repede cu mișcări scurte și iui ca niște convulsioni.

Voia să plece orice s'ar întâmpla, în lumea lui. Mai voise de multe ori să facă aceasta în nenumeratele lor certuri, dară ca întotdeauna reușise să-i înmoaie inima și să-l facă să renunțe. De astă dată însă, era hotărât să nu rămăie înduplecat cu nici un chip. Era și caraghioasă repetarea fără sfârșit a acestei scene. Pe urmă de când începuse certurile, lada aceia în care trăia ca sub tortura unui veșnic cutremur de pământ, i se părea mult mai strămtă și mai înăbușitoare.

N'avea un pic de milă în acele momente pentru ea și dacă l'ar fi atins cu mâna să-l mângăie s'ar fi întors și ar fi sugrumat-o cu lacomia și pofta cu care sorbim apă când suntem arși de sete; iar dacă i-ar fi spus un singur cuvânt ar fi urlat; și-ar fi pierdut mințile. Cruzimea care-o simțea în el, nu-i plăcea însă, cum nu-i plăcuse când constatase că nu-l doare sufletul. Se considera nedrept, crud, nesimțit și cu cât se vedea mai negru, cu atât se înrăia, cu toate că-i părea rău.

Nestiind ce se va mai întâmpla, îmbrăca ciorapii albaștri și ruși așezat pe marginea patului. Auzind-o mișcându-se lângă el îi veni în minte spatele acela galben și slab, cu coatele eșite afară despre care el întotdeauna la ceartă îi spunea că se poate spăla cămăși pe ele. Și scăpără în sufletul lui, un fulger de milă; dar gândul că numai ea e de vină pentru că se ceartă în timpul mesei și nu mai vrea să mănânce când știe prea bine că avorturile-i băbești îi varsă mereu sângele, îi readuse brusc ura. Gândi: „până când va suferi să o vadă dormind din încăpătănare subpat”. Teama să nu cadă pe panta prăpăstioasă a duioșiei izvorită din dragostea ce-o avea pentru ea și să renunțe iarăș ca întotdeauna la plecarea lui îi făcu ura încă și mai puternică. De aceea când ea se urni mai aproape de el și-l întrebă uimită și neliniștită:

— Ce te'mbraci?! unde pleci?..

el deschise gura să dea drumul la toată mânia clocoțitoare. Se opri însă la timp, înspăimântat de el însuși. Îl mai împacă părerea că muțenia lui are s'o usture mai mult, dar nu putea să o sufere în apropierea lui și se depărtă de ea pe chinga patului. Femeia însă știa năravul calului și era stăpână pe hături. Totus, părul deslinț și ciufulit, fruntea care se mișca neliniștită, ochii înroșiți de mirare și frică, numai aceasta nu spunea. Si nu se prefăcea; ea suferea, simțea. Dară tocmai pentru aceasta stăpâne bine hăturile și izbândește. Știa că nu poate rezista disperării sale sincere, țâșnită din iubire. Se temea să-l atingă și nici nu găsea că e de trebuință. Neliniștea totuș o făcu să îngâne:

— Mănânc, iartă-mă, nu pleca...

Richard găsi că tăcerea lui poate fi luată drept potolire și înduplecare. Muțenia-i de astă dată putea s'o încurajeze

și se întoarse brusc s'o lovească. Dar era prea departe. Se mulțumi s'o pironască amenințător cu ochii aceia extrem de mari și injectați. Neîndurarea și cruzimea nestrămutată din ei, o puse cu fața în pernă. Făcu această mișcare, nu pentru ca să plângă, ci pentru ca să nu vadă el că în niște momente atât de grele pentru ea, n'are lacrimi în ochi.

Și n'avea pentru că scena fiind repetată nu o înspăimânta prea mult, nu o zguduia ca cele dintâi. Inciudată de insensibilitatea ei își impuse să plângă. Nu izbuti însă. Schiolălaia ca roatele de sub dușumele. Voia să fie lovită pentru că măcar durerea fizică să-i aducă lacrimi; pentru ca el să aibă căință și rugămintele ei să prindă mai bine.

— Am să te zugrum, urlă el în sfârșit, am să te strivesc...

În locul fundului de pantalon, care se vedea prin ferestruica pătrată de deasupra mesei, zbântuit ca și hainele din cuer, se ivi o față spână și zbârcită ca de scapeț.

— Mai încet „Chibrit” că te-aude directorul, strigă ea. Când tăcea se strâmba la ei. Buzele le strângea crețe ca o smochină, pe când ochii rotunzi și bulbucăți îi holba comic mirați și întrebători. „Nu te frământa prea mult căre să îți se aprindă cutia”. Nimeni n'o auzi și în locul ei curând se ivi iarăș fundul acela de pantalon necuviincios și batojcoritor. Femeia, izbutind cu chiu cu vai prin frecare să i se umezească ochii, avu curajul să ridice fața. S'ar fi putut spune că a făcut această mișcare numai pentru ca să-i arate lacrimi. Se mai ridicase și pentru ca să fie lovită. Trebuia să-l înduplece căci știa că el o iubește măcar că o părăsete și viața ei pustie și goală o înflora. Groaza de viitorul nesuferit, de nenorocire, îi făcea scâncetul tot mai ascuțit, mai săsăit. Semăna cu sunetul acela insuportabil al vârfului de cuțit înpins apăsat pe o bucată plană de sticlă.

Induioșarea nu-i venea și nici hărbatul ei n-o lovea. Se repezi deci cu mâinile să-l oprească. Atunci, dorința nu întârzie să i se împlinescă și loviturile lui năprasnice o înveseliră în sfârșit. Deși o usturau, a dureau, ea țină cu lacrimi poate mai mult izvorâte din bucurie. Cu mâinile ținute în sus ca labele unui câine care face „sluj”, hălăbia:

— Nu mă lăsa Richard, nu mă părăsi...

— S'au sfârșit toate, răcni el. Ai înțeles? mai strigă și se aplecă gâfâind furios să apuce o ghiată care, juca bătuta lângă el, după țimbalul lingurilor și a cutitului de pe masă și după contrabasul dușumelelor. Dar atunci se petrece ceva cu totul neașteptat pentru Richard. Femeia se aruncă asupra lui cu un strigăt care-l înspăimântă ca o cădere într'o prăpastie și cuiva. Îl înspăimântă astfel nu numai zăpățul ascuțit, ci și modul cum se agăță de el și groaza din ochii rotunziți de uimire, cărora nu le veneau să creadă și cari întrebau căpătărăște cu sprâncenele.

— Mă lași? !... Se poate să mă lași? !...

Și astfel deși greutatea arzătoare din trup, precum și gândurile care începură să-i năvălească în creierul pustii îl forțau să nu renunțe de a se îmbrăca, mișcările lui se mușaseră și începu să geamă. Le lipsea energia vie, hotărârea aspră, neînduplecarea crudă de mai înainte.

Rămânea câte odată în nemișcare să

audă ropotul cuvintelor ferbinți... punea printr'un zâmbet ironic în țel guri... o fixa mirat, se încrunta mult simulând ura.

Nu izbutea să alunge gândurile iubirea sălbatecă și puternică pe care o vedea. Măgulit de acea iubire, pentru două oară inima îi scăpără înduioșată. Măinile ei îl strângeau puternic și rătoare ca labele unui animal care te vrei să-l îneci; ochii îl întrebau și uzi de plâns iar glasul îl mângăia încât își aminti de lipsa durerii la cruzimea lacomă cu care ar fi mat-o, de loviturile brutale pe care dăduse și mângâind-o pe față și pe îngăimă cu asprime voită:

— Mă duc, mă duc Lila în lumea Vieța noastră e un chin. Tu știi, mental meu e terminat și pot. Vrei să sfârșesc.

Lila însă era în al noulea cer. Teles lui nici nu le auzea pentru că gâierile-i erau din ce în ce mai arși și mai dulci. Săruta recunoscătoare nele ude de lacrimile ei, când îl prin dreptul gurii și îl strângea în legănându-l. El se împotriva puțin.

Nu o mai ura, dar credea că e mai reziste încă, măcar de formă.

— Lasă Richard că de acum o frumos. Să vezi ce plăcut avem trăim. Eu am să mă fac voinică și să vezi...

El lăsă ghiata din mână și ochii iarăș peste farfuria care se mereu, suspină:

— Treci și mănâncă. Uite, uită ales din mâncarea ta.

— Mai am și mezeluri...

Cu greutate se dădu jos din pășind descumpănită ca pe o punte până la mesuță. Luă loc pe un Prinsă o lingură din hora dintre și începu să soarbă lichidul doctorie. Odaea prinse a alerga asurzitor. Pantofii femeii eșise sub pat și acum dansau cu ghebe Coiful alb, cu stele roșii îi parolergând dintr'un părete în altul tumul de pe speteaza scaunului, teacaraghios mănecile roșii una întocmai cum aplauda stăpânurenă; numai nu urla „bravo” ca el. La un salt mare se lungi șumele cu scaun cu tot.

Aerul îl umflase și credeai că e Richard care a simulat o cădere pentru a provoca răs.

Ea avea ceva cald, în suflet ca să iasă. Trupul învinețit în mai locuri de lovituri o durca. Nu tase să izbutească atât de curând binteala ceia din suflet era plămăcării flăcări de abea ațâțate pe buise să le acopere de teamă întărate din nou, fiind înădușite, apăsau și ar fi voit să plângă cu el cu care voise el s'o sugruma.

S'ar putea spune că nu înghitea dul din lingură ci palalaia lor. tă munca ei, două dăre fierbinți nă din ochi și se prelinse roșii obraji. Infiorată se uită cu spaimă ștergându-și-le de frică să nu-l din nou cu plânsul.

Dar Rachard se afla cu ochii întins pe pat, învins,

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Răzvan Dănuș

6)

Mergea repede mângâind șalul ieftin pe care cu mâinile lui îl va pune pe zădul Linei. Nu era un dar prea impunător, șalul de optzeci de parale.

— Ce neozie să-mi închipui că Lina o să-mi sară de gât pentru asta...

O mahnire neașteptată îl opri în loc. Surâsul se șterse și o teamă i se ivi pe obraz.

Căută să-și recapete încrederea în șal, gândind că nici florile nu costă scump și totuși sunt un dar foarte pretuit de femei. Indoiala asta n'avea să-l mai chină peste câteva minute, când o altă jale se pregătea să-l încerce.

Ajuns în fața casei, privi mișcat ferestrele. Un țânc se arătă în ușă rânjind.

— Lina e-acasă, putoiule?

— Sărut-mâna, acasă și are musafir, Râmnicăneanul boer Stroe...

Anton se opri în tindă, cu săsuflarea tăiată.

Un svon de cuvinte mai ajugea până la dânsul și în răstimpuri de tăcere s'auzea câte-un sărut șgomotos, după care iarăși urma tăcere și iarăși apoi un hohot. Anton cunoștea bine acest hohot, cum stia aroma gurii iubite care hohotea alături. Oamefeală rece și o sudoare grea îl cironiră pe divanul din tindă și o întuzăime umedă i se puse pe ochi. Se auzea acum deslușit, glasul Râmnicăneanului, scotind măscări dulci întrerupte de râsul Linei, mai tare, mai aproape, mai în inimă. Un leșin de fată îl moleși, dar continua să strângă șalul cu desnađejde. Trecu un ceas, poate mai mult.

Ușa se deschise repede și Râmnicăneanul grăbi ferit spre stradă. Zărimdu-l pe Anton, îi zâmbi cu o îngăduință răutăcioasă, puțin întrebător, puțin surprins.

Anton nu mai avea pentru ce întârzia acolo.

Nu mai avea cui da șalul. Nu mai avea nici ce căuta în casa aceea, cum nici în șalul Linei nu mai găsea nimic pentru el.

Insera. Prin dugheni și prin curți se aprinseseră lămpi și cerul se lumină cu flăcările lui reci. Iei-colo, oamenii trecu pe strada cu priviri spăimântate, argații duceau cosuri mari de merinde. O mișcare ciudată și o panică se simțea printindeni. Femei sărace alergau cu câte o păne mare în brațe, conii îmbrăcați în haine prea largi și încovoiați sub cămăși grele, aveau în spinare dăsași plini cu făină sau mălai, iar pe brațe funii lungi de usturoi. Zadarnic covrigarii își ardeau pe la colțuri marfa loc cu susan, sau dulcele tahân, sau halvaua cu fisticăni, sau salepul fierbinte. Acești vânzători de bunătăți rămăneau singuri în căminul convoiului care se apropia.

Dela o cotitură s'a ivit o căruță lungă, trasă de patru boi mănaji de o ceată de

cheffii cari cântau. Anton Pann s'a oprit să privească. Drumul pustiu, porțile sunt zăvorite. Alaiul înaintează încet și încete să se deosebească bine cântecul ciocilor de vaetul celor ce stăteau unul peste altul în paele căruții. Din loc în loc boii se opresc și unul dintre ciocli se întinde peste gard și frage zăvorul. Pătruns în curte, se'mpleticește până la ușa creștinului, unde odată ajuns răcneste:

— Scoate afară conii să vedem de-s sănătoși...

Din lăuntru nu se aude nimic. Casa e moartă, oamenii s'au ascuns ca gângăniile. Nin-soarea cade cu liniștea.

— Hei, n'auziți?..

Nimeni n'aude. Ciocul iese blestemând, se apropie de căruța unde ciu-mași se înghesuiesc unul în'altul de frig. Sfâșie haina celui mai de deasupra și aruncă sdreanca peste gard în curte. O femeie geme în căruță și lângă ea bărbatul rămas gol în ninsoare. Ciocul apucă fusta de stambă a femeii, care nu mai știe ce se petrece cu ea și vrea s'o sfâșie. Săltă într'un cot, bolnavul desgolit are timp să arunce o mânăse de stejar a căruții și s'o repeedă în capul ciocului care cade lac de sânge.

Un alt betiv ce mergea pe lângă boi, ureă în căruță și sfarmă cu potcoava ghetii lui capul ciumatului și al femeii. Anton care a văzut toate acestea se închină și pleacă mai departe. Un gust amar îl înecă. La capul podului îl întâmpină un tobosar. Lume din toate străzile aleargă înspre el. Erau covrigari, băieți de băcănie cu sortul verde, țigani cu ursul în lanț, femei îmbrăbodite și rele de gură, halvițari și flasnetari cu panagal și cu planet. În bătaia deasă a tobi se strecura glasul subțire al vrenei țigănci cu „floricelile calde” sau șuertul pițigăiat al unei maimuțe îmbrăcată în verde, care tonăia pe caldarâm și pentru o firfircică „făcea ca fata mare”

Omul stăpânirii încetând gălăgia sunse cu glas tare că în București s'a iscat o molimă ce vine din Asia. Nimeni să nu mai mănânce la hanuri. Oricine va afla că cineva are ametele, vârsături, întunecare la luminile ochilor, somn năuc, sau bube negre pe trup să dea de știre prin jalbă sau vorbire stăpânirii. Boala are mare ușurință la conii, cari trebuiesc omțiți de a mai mânca bigi-bigi sau alte accdele.

Lumea se risipea. Femeile cu mâna la gură în drum spre casă mai culegeau câte o surcea.

Anton Pann se apropie de un țigan scripcar, ce tremura și care văzându-l, începuse a cânta pe cele două coarde ce-i mai rămăsuseră:

Ah, amor, amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș..

— Hai cu mine, țigane, la cărciuma lui Desliu, în Scaune.

Băiatul se aplecă să ridice un muc de țigară pe care-l aprinse la amnar, apoi tot într'un cântec urmă pe Anton la doi pași, urlând răgușit să se audă în tot târgul:

Rașa ici, rașa colea
Rașa paște papura...

Din când în când Pann se întorcea, și porunca cu glas mănios țiganului:

— Schimbă cântarea...

Țiganul scuipa și-o lua dela capăt:

Cine la amor nu crede
N'ar mai călca iarba verde...

Când ajunseră la Desliu, se întunecase deabinelea. În cărciumă îi întâmpinară, doi cântăreți de strană pe cari îi cunoscuse cu o săptămână înainte. Unghiurliu și Chiosea-fiul, amândoi pe jumătate beți. La masa lor mai erau doi țigani, unul cu scripcă, altul cu țimbal, cari i-au salutat apariția cu un cântec foarte la modă:

Foaie verde semenicu
Dealul Spirii și Belicu,
Scuipă către Tarigradu
Ca să-audă și împăratu:
Huo, neamfu Metternicu...

Ducele Metternich era batjocorit în tot felul de cuplete pentru că se știa că sprijinise venirea la domnia lui Ion II Caragea.

La banda lor se adăugase țiganul nou sosit, care neștiind cântecul, se mulțumea să-i improvizeze un acompaniament sumar, făcând din gură: bazzz, bazzz. E de mirare că acest cuplet nu era cântat pe melodia tristă obicinuită blestemelor și cântecelor populare, ci în ritmul grav al „Marșului lui Napoleon”.

Oale mari de vin se deșertau repede. Unghiurliu și Chiosea juraseră să sfârșească tot vinul cărciumarului, socotind că este preferabil să moară în betia cea mai desmetică, decât în trejia înfricoșătoare a ciumei.

Anton nu se lăsa mai prejos, ducând cana la gură și sorbind cu ochii închiși ca atunci când s'aude un cântec. Dacă ceilalți doi se lăsau în voie acestei ametele grele de teama molimei, în schimb Anton căuta să-și înecă jalea pricinuită de înșelarea Linei.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

GIB I. MIHAESCU :
«La Grandiflora»

Există mai multe trepte ale scrisului cum sunt mai multe trepte ale pictatului.

E mai întâi scrisul caligrafic care se învață în caetele liniate și se continuă cu precauția transparentului subțire de hârtie albă.

Dacă ar fi scriitorii toți cei care scriu caligrafic în țara românească, am avea astăzi, aproximativ, 542.000 de scriitori.

A doua treaptă este aceea a scrisului corect ca gramatică. Evident, că în cazul acesta avem numai 60 de mii de scriitori, socotind aici numeroși elevi de liceu și profesorii de limba română din întreaga țară, chiar și din acei care nu cunosc gramatica, din motive care nu interesează acum.

Urcând, dăm peste elevii de liceu amorezați sau chinuți de melancolia creșterii. Se știe, că această creștere a corpului se traduce prin vise în care tânărul are impresia că zboară, prin nefericire și pasiune pentru lectură sau sport.

Cam pe la această vârstă tânărul caută să se facă interesant, arătându-se capabil de sentimente excepționale și folosește un stil plin de exclamație și diabolism enumerând ca la inventar.

„Eu de-abia l'am (l-am N. R.) întrezărit aievea. O! Întru început n'are nimic respingător sau infricosător, în figură. Dimpotrivă. Caracteristica lui grozavă e că râde. Râde cu hohote uneori sau abia rânjește: cu dinți puternici sau știrb ca bătrânul de adineaori... Te atinge numai în treacăt și trece înainte (în treacăt e aici cel puțin de prisos ca „bătrână” în habă bătrână, N. R.) cu râsul și veselia lui pe jos, în trăsura, în automobil... și te lasă în urmă cu scrâșnetul neputinței și cu pustiul...”

Ai vrea să te duci cu el, să fii în el, să fii el... să te răsfrați asupra altora. Dar te respinge, și se îndepărtează cu râsul lui triumfător...

Grozava lui caracteristică e triumful (!)...”

(Dăm acest citat din volumul d-lui Gib Mihaescu, „Grandiflora” căci îl

avem la îndemână și cuprinde zeci de pagini, de acest fel.)

Ați observat abundența de puncte; puncte... sublinieri care despart. O! „grozav, respingător, infricosător hohot — pe jos, în trenuri, în automobil — „Caracteristica lui grozavă” întâi și pe urmă, trei rânduri mai jos, variat puțin: „grozava lui caracteristică”.

Să socotim la 40 de mii (adică elevii de liceu din cursul superior, cuprinzând aici și școlile superioare de comerț) numărul acestor „scriitori”.

Mulți din acești domni, odată perioada creșterii trecută, devin tineri sănătoși, buni de armată, funcționari de merit, inginerii sau simplii conducători de întreprinderi rentabile — uitând cu totul grozaviile stilistice ale adolescenței.

Cel puțin zece mii dintre acești tineri, rămân însă cu convingerea că au „darul scrisului” și aștern la nesfârșit pe hârtie, mici și mari poeme în proză:

„Și hotărârea asta creștea. („hotărârea” e principial între ghilemele N. R.). O vedeam cum crește zi de zi, cum se ramifică și se împletește, cum umple gândul și sufletul ca un copăcel, un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pământul din vadră, îi rupeam frunzele uscate și ramurile galbene. Și așteptam să-i dea florile floare, cu floare, un buchet de fapte care să-mi incunune începutul adevăratei vieți, să gonească urâtul.

Planta asta care se ramifică într-una și lua proporții de copac mare, era secretul și mângâierea vieții mele. La umbra ei trăiam o viață cu totul alta... O! ce departe mă simțeam de percepția circumscripției a XXIX de odăta mea, de proprietatea obază și chiar de perina pe care mi se odihnea capul când contempnam, de pe ea, acea minunăta, aromitoare magică plantă a spiritalului meu! Câte flori, cât de frumoase și de mirositoare! Pe crângile ei, începura de la un timp să crească alte plante și mai fantastice și mai ametoare; și apoi din acestea altele. Se altoiau una pe alta, crescând, umplând seninul, înălțându-mă în parfum ne mai simțit și în cântec de pasări spre culmi nebănuite...”

(Am dat și acest pasagi, ilizibil pentru cine e obicinuit să citească, tot din volumul „Grandiflora” care mai cuprinde încă vre-o patruzeci de pagini la fel.)

E un lirism grandilocvent pe care l-am prescurtat aci numai din necesitate tehnică.

Nu vă închipuiți cătă proză de-asta, gen „poemă în proză” se fabrică pe tot cuprinsul țării românești. Nouă, la revistă, poșta ne aduce de două ori pe zi maldăre întregi. Numai ca să le citim și ar trebui să ne trecem viața asta,

singură dată de Dumnezeu. Noroc numai o aruncătură de ochi e suficientă. Nu mai trebuie decât revizua unui log de redacție, pentru ca maldărul fie declarat în întregime, bun pentru coș.

Evident că un astfel de autor de poezie în proză, respins de revistele literare, devine după efortări corector gazetă și scrie ca tânărul Sevastos trene nefericite:

Când urmărești lector simpatic
Pe carte șiruri vii de gânduri
Nu simți că șerpuind sălbatic
Un suflet plânge printre rânduri?

Al căror singur răspuns e: ba simț
Sau declamă disperat și convins:
noapte pe creier... (Vezi „Rime spre tene”).

Rămăs însă la el în târg, trimite zece-douăzeci-treizeci de ori la gazete reviste astfel de poeme, până când un scriitor i se face milă și-i răspunde: „Tinerule, în loc să mai descrii atâtea zăvii și suferințe imaginare, mai încearcă să ai observa în jurul d-tale viața adevărată”.

Și peste câțva timp revista a și primit din orașelul de provincie o „nuevă” care pe lângă frumusețile poetice sosul de mai sus mai sunt ici și colo „lucruri din viață”: cum se cinstesc târgovetii la crășmarul din colț, cum merge la slujbă dom Pavlică arhivar etc. Lecturi din cărțile aflate în lantarele prăfuile ale reședințelor plasă, sunt puse sânguitor la cotă buție:

„Când trebuia să p
noaptea „de serviciu” d
nui Take, birjarul, își es
ta copila afară, pe banca
la noarță, mângâindu-și
voriti rari și cărunți. De
nișoara Laetitia venea
deamna fără cea mai
întârziere dela magar
de pe Lipscani unde sluj
Ochii lui slăbiri o desluș
desprinzându-se în ra
soarelui, ce se topia stori
viață (!) în noorii roșii
asfintitului; o mășuru
mez; de mândrie în înai
rea ei svelta și gratioasă;
poi când era aproape, se
cruntau deodată, căuând
ceasornicul cât o țărâre
pe care mâna lui uscată
scotea numai decât din
rosu al uniformei de bi
Nici odată n'o primea
ceasornicul acesta”,
167), etc.

Sau descrie restaurante, orgii, h
ori numai calea Victoriei, toate cu
cedec de inventar ca faimosul Pan
la 1882.

„Seară de August în
toare și senină, Calea Vi
riei în plină sărbătoare
calurile gem de lume
runcă vâpăi prin ferest
uriae. Tropotul regulat
cailor, suetul lung al m
mobilelor, strigătul în
lor cu gazete, rumoarea
țimei dela ora nouă o
treagă polifonie sgomota
(sigur N. R.), stridentă

bară, pătrunde adânc în auzul d-rei Letiția". (etc. pag. 173).

Dacă are să descrie o femeie frumoasă, o descrie, cu detalii și culori de carte poștală :

„Era frumoasă, grozav de frumoasă, asta e ! Părul negru — tăiat într-o parte de o șuviță argintie ca de-o cărare abia perceptibilă — cu vârful încâlționat în toate chipurile și strâns în grabă într-un coc destrămat. Figura nepudrăvă păstra o albeață mai mată, mai intimă, iar umerii obrăzilor luceau dela sine cu rozul lor aprins de cărbune (!) gulerul capotului, cu desenele vișinii, se închidea tocmai când începea șantulețul sănilor. Tâind pe pientul puternic un triunghi alb". (pag. 65).

Sunt cel puțin 415 „scriitori“ români care scriu astăzi așa, unii publicând în revistele și ziarele de provincie, mulți răzbind până în redacțiile principale, scutindu-se persecuții și neînțeleși cum și cât li se cuvine. Unii dintre ei mai norocoși ajung până la premiile Academiei. Sunt prețuiți de către societățile culturale. Se numesc „prozatorul X“ sau „apreciatul prozator Y“.

Sunt însă alții infinit mai norocoși. Aceștia, datorită întâmplării, care poate fi de orice soi (întâlnire la militărie, însurătoare, servicii aduse unui profesor, corecturi pimerite bine, șansă de a fi secretar-șef al unui om politic care primește pe cei doi-trei scriitori de talent, sau simpla întâlnire la cafea, etc.) au cunoscut scrisul lui Tudor Arghezi, noetul strălucit care a schimbat generația noastră literară.

Acum tânărul nostru găsește (numai la alții că la el nu le vede) pasagiile citite mai sus „plate“. „fide ca măduva soe“, de un realism prea cotidian șers, etc. Din atitudinea revoluționară a lui Arghezi, tânărul nostru află că nu mai merge așa“ și începe să scrie „fide si colorat cam în modul acesta, gândind pe maestru :

„Când s'a crăpat de ziua, mi-am infint capul în plăveala dimineții“. (pag. 112).

„Gazda mea — de mult băgasem de seamă — mă primea cu zâmbet și cochetării de mastodont“. (Cred și eu că asemenea lucruri „se bagă de seamă“, nu ? N. R.).

Mai ales comparațiile zoologice sunt considerate de un efect decisiv. Ele rețin cu o inversunată abundență, iar o percepție, a XXXIX, devine o menajerie pentru stilistul nostru.

„Îndată toată menageria asta trebuie să necheze, să mugească, să behăie, să chelălăie. Maimuțoiul din față-mi să urle și trupul de plesiosaur al domnului șef, să plesnească din cele două cozi prefăcute în picioare“. (Cum vedeți e chiar mai mult decât vrea autorul, face și zoologie. N. R.).

Doamne, Dumnezeu, unde m'ai adus ? Ah ! iată ! A început purcelul... Mi se adresează mie, desigur. Mă prefac că n'aud. M'am adăncit cu totul în registre. Purcelul pleacă supărat. Guițăitul s'a

transformat în grohăit.

— Da ce, nu mai auzi ?

Și atunci hohotul se ridică. E un iad întreg. Auzi cum plânge cornutul cel mare, cum se repede berbecul, cum măcăne rața“. (pag. 135 și celelalte).

Căci continuă așa inventar zoologic pagină după pagină (exact șizeci de pagini).

E tot un fel de poemă în proză dar „nu mai e plat“ firește. A auzit tânărul nostru că nu e bine să fii plat și mai dă dela el... numai să nu mai audă gurile rele :

„Picioarele lui groase, cât stâlpul de coloană, în pantalonii largi cu turul jos, păreau acum trupuri de ceta-ceu“.

Revine mereu, bine înțeles, la stilul „dramatic al elevului de liceu, cu exclamații și puncte puncte :

„Vorbește. A spus ceva... Un cuvânt... mai multe... Spune încă... Nu pricep nimic... N'am auzit... dar a vorbit cu graiu de duh sfânt... Reușită cu duh sfânt !... Dumnezeu, vorbește țărăși sau poate că repetă“.

Sunt în volum zeci de pagini de dialog de acesta, hălbăit dramatic.

Fie că e d. Gib Mihăescu sau sunt contrații dela Gândirea, fie că se cheamă să zicem Ionel Dumitrescu „panfletar“ stilul e același : stil de boxeur prost. Boxeurul prost se infurie, lovește mult, se repede să cadă în nas, închide ochii și face bale la gură. Ișbiturile lui sunt aproximative, furibunde și proaste ca în citatele de mai sus.

Totul e năclăit și fals :

„Bietele fiare ! Ei nu erau de fapt decât niște simpli oameni. Vai, niște bieți sărmani oameni ! (Remarcați ca și în „a atinge în treacă și a trece înainte“ acei „bieti sărmani“ oameni. De altfel aproape toată cartea e un formidabil pleonasm stilistic N.R.).

Chiar când nu mai are intenția de a-și insulta obiectul, „stilistul“ nostru aproximativ va scrie în modul următor (ca să trecem la altă bucată) :

„Ea privea extasiată magica splendoare, urmărind cu multă luare aminte jocul lighioanelor de foc, care, pare atât de asemănător cu al lighioanelor pământului“. (Ați înțeles, e vorba de stele N. R.).

Un drum prin pădure :

„Și rămase multă vreme cu ochii ațintiți în întunericul puternic, la copacii cari, ca niște uriași din mituri păreau gata să-l primească în sutele lor de brațe întinse, sfârșite în multiple și stranii articulații“.

Lumina de lună :

„Lumina umplea tot mai mult sieahul ca și când ar fi vărsat-o cineva cu găleata“.

Sau, ca să luăm din prima bucată din Grandiflora (cetitorii noștri au înțeles de sigur că toate citatele noastre absolute toate, sunt luate din volumul Grandiflora al d-lui Gib Mihăescu) :

„Rămasă singură, doamna Ignătescu fu sguđuită de-un teribil acces de lacrimi cu trombe de furie (!), ce fu po-

liti instantaneu, ba chiar transformat într'un adevărat transport de bucurii divine (!) când se pomeni cu Mișu Ignătescu, năvălind pe ușe, ca adus de vârtejurile crivățului stărnit pe neașteptate afară. (pag. 59).

(S'a înțeles, nu-i așa ? că punctele de întrebare și exclamație sunt ale noastre N. R.)

E un pasaj care ar face invidios chiar pe d. Ionel Dumitrescu.

Asemenea exemple de stilism s'ar putea multiplica oricât. Fraze de acest soi dau autorilor iluzia că nu sunt plăți, dar firește că bucuria le e zadarnică în-tocmai ca a lăutarilor, care pun accent ca să nu fie „fără inimă“. Căci ei nu știu că e și în exces o platitudine.

Altă obsesie a generației noi, este obsesia noutății, ca noutate, în sine. Oricum o fi ea. Pe calca asta ajung la versurile noi (sau, noui până mai acum câteva timp, căci cei mai tineri au făcut „și mai noui“) ale d-lui I. Vinea, I-larie Voronea, Stephan Roll, etc. Unii recurg numai la „subiecte“ noi, sau aproape, căci sunt tot cele vechi, ale liceenilor, scrise acum cu literă mare. Un poet despre care nu se mai vorbește aproape de loc, dar despre care la un moment dat amicii spuneau că „a aruncat o ghirlandă de poeme dincolo de veac“ d. Al. Philipide, transcrisese aproape tot dicționarul, cu literă mare : Golul, Vântul, Veșnicia, Neantul, Drumul, Moartea etc., convins că „dă un sens mai profund (procedeu răsuflet de altfel al unor pseudo dramaturgi sau autori de operețe care credeau că sunt grozavi, când scriau El cu literă mare).

D. Gib Mihăescu de pildă, va avea două nuvele în volum : una Frigul, alta Unfel în care aceste cuvinte formează „teme“ și apar de zeci de ori ca leit motiv, când scrise cu literă mare, când numai subliniate. Ce să mai spui de acest mod pueril de a fi profund și nou, într'un stil anemic și școlăresc ?

E aci locul unei necesare precizări. Intrată prin sugestie și întâmplătoare șansă în viața literară, această generație urmărește foarte de aproape scrisul străin.

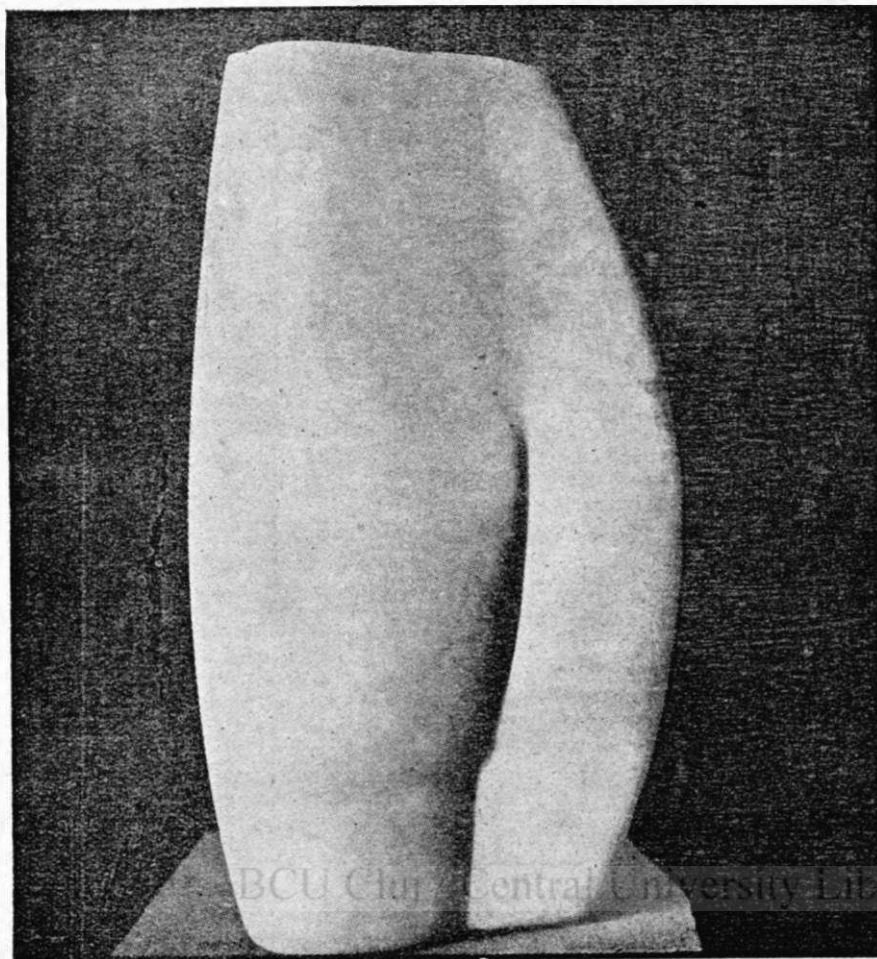
O parte, cei care știu nemțește, pe cel nemțesc și cei mai mulți pe cei franțuzesc. E plină de urmări această răsfoire a cărților și revistelor străine. Asta se știe nu de azi de ieri, căci încă dela 1787, scriitorul Sénac în „Considerations sur l'Esprit et les Moeurs“ formula în mod genial acest adevăr :

— „A devenit ușor să scrii în orice gen. Răspândirea culturii, multimea ne-numărată a scrierilor, ziarele, comentariile despre marii scriitori, extrasele, disertațiile critice au format un dicționar general de idei, de rezultate, de judecăți în care fiecare poate să găsească și să scoată material pentru o lucrare, schimbând, descompunând, diluând. Fără inteligență se poate face o carte despre administrație, despre morală, se pot face versuri, cuplete, comedii. Toată lumea în materie de „spirit“ pare să aibă necesarul, dar sunt puține averi mai“.

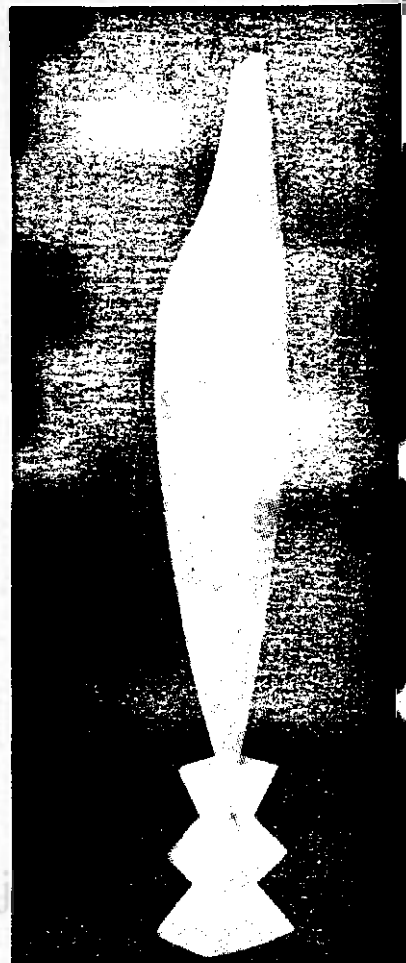
(Citat de Le Sénateur Pocourante“. Rareori s'a formulat un adevăr, de atâtă valoare de circulație, cu mai multă perspicacitate și profunzime. Numai pentru atât și Sénac ar merita să nu fie uitat.

Ca să revenim la generația actuală, să arătăm că dela război încoace literatura franceză ca și cea germană au folosit extrem de mult metafora și comparația. E în aceasta un real și mare progres tehnic.

DIN OPERA LUI BRÂNCUSI

TORS DE FATA

PASAREA GALBENA

În deosebi, în proză mai mult sau mai puțin tinerii scriitori J. Giraudoux, Paul Morand, Fr. Vandérem, Ed. Ragué, Cocteau Montherlant etc., au dus comparația și metafora la mare strălucire.

La noi cei dintâi care au folosit-o au fost: un poet d. Demostene Botez și un prozator d. Ionel Teodoreanu (influențat mai ales de Jules Renard).

Cel dintâi are fără îndoială cea mai frumoasă colecție de imagini din literatura românească. Fiind însă toate grefate pe un temperament anemic de poet, au rămas simplă colecție. Cel de-al doilea, și-a plasat mijloacele într'un roman despre care vom vorbi cândva pe larg.

D. Gib Mihăescu e dintre cei „la curent” cu literatura nouă. În zecile de pagini de poem în proză aproximativă și de stil excesiv, are uneori imagini foarte frumoase, minunate nimerite.

Un bărbat încornorat hănuște că e ridicul și încearcă zadarnic să citească asta în privirile comensurilor:

„Apoi se întoarse spre mesele din jur și observă cum la toți, rând pe rând, ochii le săreau în lături ca

broaștele în iaz, la apropierea privirii lui scrutătoare”.

Și încă altele, când nu sunt anulate de caracterul năclăit al stilului.

Venind la subiecte înseși și lăsând la o parte cele două ambițioase și școlărești: „Urâtul” și „Frigul”, trecând peste prețioasa și banala „În goană” (un tată birjar își conduce fiica la Flora fără să știe) ar rămâne „Întâmplare” al cărui subiect și atitudine au fost folosite, prea mult folosite. Simțimintele pe care le încearcă amantul unei femei siluite de către bandiți au fost analizate de Andreev în puternica nuvelă „În Ceată” și mai ales de Al. Cuprin în „Violul”, (cu care bucată d-lui Gib Mihăescu are uimitoare asemănare de analiză). La noi, de d. Howard într-o piesă de teatru reprezentată la Chișinău și publicată în Convorbirile Literare. Evident că asta n'ar avea nici o importanță, căci poate că d. Gib Mihăescu nici nu-și cunoaște predecesorii.

Esentialul e că „În tâmplare”, e mult inferioară tuturor care au precedat-o și deci inutilă.

Rămâne „Grandiflora”, prima bucată, al cărui subiect e interesant și cu unele momente de gelozie puternic analiza-

te, când nu sunt înecate în stil, dar în orice caz e lipsită de substanță pauperă până la ridicul în momente de cucerire, ale eroului.

Mai concentrat, cu mai mult autocritic, autorul ar fi izbutit să ori cum câteva pagini remarcabile. Dar despre d. Gib Mihăescu, un grup de prieteni mai mult devotați de cât puși, au scris în termeni cari amintesc de cecace, tot în aceeași revistă în care apărut cele mai multe dintre nuvele sale, s'a scris despre d. Al. Phillip de care spuneau că „a aruncat o landă de poeme dincolo de veac”.

Asemenea elogi fac ridicul pe generații. D. Gib Mihăescu autor de poeme în proză, mare prozator și tați în gând numai, numele a cărori mari scriitori și veți simți cât de nante sunt anumite devotamente.

De altminteri procesul d-lui Gib Mihăescu e procesul unei întregi generații care după începuturi surprinzătoare de promițătoare (de care nu e de explicăția lui Sénac) a naufragiat cea caldușă și mai autentică meritare, ca niște premiați străluciți liceului, ajunși notari comunali, apoi de târg sau gazetari înăcriți.

CAMIL PETRESCU

plastica

PREMIILE SALONULUI OFICIAL

Și anul acesta, în parte, juriul și-a făcut datoria. Dacă judecata lui a fost pe alocuri strâmbă, aceasta se datorește unor elemente permanentizate în destinele salonului ca și în comisiile dela Ministerul Artelor, care caută întotdeauna să-și aranjeze interesele personale ori cele de clică. Alături stau încă vre-o câțiva „numiți” cu activitate de figuranti, fără a-și putea forma vreodată o părere precisă și mai ales fără a avea lăria să o susție.

Datorită casării juriului ales anul trecut, am asistat între altele până și la numirea d-lui O. Băncilă.

În expoziția anuală a statului, tineretul are majoritatea. Să sperăm că de acum înainte voința lui nu va mai fi stânjenită capricios și reprezentanții aleși vor fi recunoscuți.

CORNELIU MICHAILESCU

Înainte de a ne ocupa de cercetarea tuturor operelor expuse, credem nimerit să închinăm cronica aceasta premiaților. Ne ocupăm de ei, bine înțeles, în altă ordine decât cea a listei oficiale.

Vom începe deci cu **Corneliu Michăilescu**. De mirare că a fost răsplătit și cu unul din premiile mici. Căci opera lui nu este dintr'acele care pot chema o convingere imediată și atrage interesul ușor ca oricare cromolitografie de la Reșița ori Balcic. Artistul acesta e un singuratec în pictura lui. El merge cu încăpăținare pe un drum întortochiat și greu ca să aducă într-o zi victoria unei lumi aparte. Se apropie de artă, se îndepărtează — n'are importanță; rămâne o speranță și un exemplu. De va reuși să creeze o singură lumină ne mai întâlnim, o singură armonie de culoare ori o singură îmbinare de linii rară, cu neașteptat suflătesc va pictui mai mult acest Corneliu Michăilescu de cât atâția alții, cari obișnuindu-se dela o vreme cu o marmură, o speculează dealungul vieții.

Căci în artă nu interesează numai decât să te afli făcând furnale, turci ori mahoane, ci să știi să trăiești ca

nimeni altul în fața lor, smulgând alt aspect din taina încă mare a naturii.

Nu mai departe decât acum câteva săptămâni scriam despre **Demian**: „Când desenatorul acesta valoros va ajunge să și apropie culoarea ca și cărbunele, va uimi prin delicatete și năvitătea unică, care e a sufletului românesc, cum astăzi uimește prin acele așa de liber și direct exprimate îmbinări de alb și negru”. Acum, în pânza dela salon, Demian dă dovadă de aptitudine de modelaj pictural. Învață să cunoască culoarea și volumul. E o garanție pentru ceea ce va putea să ne aducă mâine.

Papatriandafil a luat bursa de voiaj cu un prea frumos portret. Ascensiunea acestui tânăr artist s'a produs cu fiecare an, neîntrerupt și desigur dacă va ști să-și consolideze oarecum cunoștințele asemănată cu stilizările neo clasice de aiurea, va ajunge să îndreptățască speranțele puse în talentul lui.

Bacalu a adus două din peisagiile sale cu acele rare calități pe care i le-am cunoscut la expoziția din iarna trecută. Au ceva din tristețea blândă a unei lumini de apus, care e fără îndoială constantă stare de suflet a celui ce se exprimă sincer cum puțini pot s'o facă la noi.

Lucia Demetriade-Bălăcescu a izbutit în fine să atragă definitiv atenția și astfel să i se recunoască meritele și să obție unul din cele mai importante premii. Era și timpul, căci merita această onoare încă de mult. N'a lipsit cu bucăți remarcabile de la nici un salon. Are înclinație pentru materialul delicat cum e aquarela și pastelul în care poate

LUCIA DEMETRIADE-BALACESCU

să-și transpue repede tot jucăușul imaginației. Posedă în tot ce face o sursă inepuizabilă de a încanta și de a distra; ceva din jocul unui copil deștept, ceva din farmecul reverenței unui drac de fată.

Aurel Ciupe a făcut mare progres. Și-a mai limpezit culoarea și a trecut la compoziție. Mai are desigur drum până să ajungă la știința valorilor. Totuși a meritat premiul mai ales pentru încercarea de a se desprinde personal în concepție.

Pentru inteligența plastică, nedesmințită, cu care știe să compue un peisaj

și să coboare în fiecare nuanță vioiciune și exuberanță, lui **Petre Jorgulescu** i s'a reținut „Ușa deschisă” pentru colecțiile statului.

„Tovarășii de plajă” ai lui **Ștefan Dimitrescu** trec în același patrimoniu, cu calitățile de pastă armonizată cald și vibrant.

S'a mai cumpărat dela **Ionescu-Sin** un delicat chip de fată pictat cu dragoste; dela **Vasile Popescu** un peisaj; dela **Lu-**

P. IORGULESCU

cian Grigorescu altul — amândouă bucăți de valoare.

Iar lui **Mihai Onofrei**, un bust cu modelaj de serios studiu, din care țâșnește

MIHAIL ONOFREI

viață multă, vorbitoare de animații interioare — convingătoare.

Au mai luat și alții premii și nu numai cu operele de mai sus s'a îmbogățit recent pinacoteca. Lista s'a publicat în toate cotidienele, în frunte cu încununatul național d-l Ștefan Popescu.

TAKE SOROCEANU

Notă: Desenele de pe această pagină sunt autoportrete.

aşa şi-aşa... INTELEGERE CORDIALĂ

TRISTAN BERNARD

„nu“

Se discuta la Capşa — cu pasiune evident — despre viitorul teatru „Maria Ventura“. Un tânăr prim amoret al Naționalului e întrebat dacă va demisiona dela acest teatru ca să intre în noua formație, precizează cu certitudine :

— De ce? Rămân la Național și joc la „Maria Ventura“ în reprezentație... Iau două lefi, în loc de una.

Dar zâmbetul triumfător îi e bruscat de gestul simpaticului și tăiosului societar C. Stăncescu :

— Când voi fi director al Naționalului, nici un actor dela acest teatru nu va mai juca la alte teatre...

Scurt.

O undă de îngrijorare trece peste actorii, de față. Cu schimbările astea de guvern, mai știi... ?

Când unul mai curajos întreabă timid :
— „E vorba să vii la Național nene Stanciule ?

— „Nu, precizează firesc excelentul interpret al lui B. Shaw... Nu“. Ca și când nici odată nu s'ar fi gândit și n'ar fi fost vorba despre asta.

Și fețele actorilor se luminează din nou.

„nu există“

Că acidul Al. Cazaban nu prea dă pace confracților lui, ați văzut-o chiar la această rubrică. Nu e de mirare ca și ei caută să se răzbune cum pot. Dovadă ur-mătoarea întâmplare :

Acum câțva timp, un tânăr cu înfățișare provincială caută pe umoristul nostru la una din redacțiile din Capitală. Nu era acolo și nimeni nu-i știa adresa, când tocmai intră pe ușe Al. Stamatiad. Tânărul nostru provincial e îndreptat să întrebe pe noul venit :

— „Vă rog, domnule, nu știți d-voastră unde stă scriitorul Cazaban?“

Și mirat autorul „Parabolelor lui Stamatiad“ :

— „Scriitorul Cazaban? Scriitorul Cazaban? Nu există!“

Tânărul rămâne trăznit :

— „Domnule vă rog...“

Și Stamatiad căutând mereu pe gânduri :

— Cazaban ai zis? Scriitorul Cazaban? Nu există.

— Domnule eu sunt vărul lui... Cum să nu existe ?

— Vărul lui? oi fi vărul lui, dar nu există.

Cea mai neagră disperare ar fi cuprins pe tânărul văr dacă n'ar fi fost lămurit de către ceilalți din redacție, despre micile manevre literare.

SCENA I

Autorul, Directorul
(În cabinetul directorului)

AUTORUL. — Știi, sunt amărit, după repetiția de ieri. Sunt convins că Omer nu știe de loc rolul.

DIRECTORUL. — Nenișorule, oare nu ești tu acela care l-ai cerut ?

Știi, că te-am prevenit așa că nu-i vina mea. Publicului îi place mult Omer. O să fie și asta până o trece. Deocamdată, asta ține încă și Omer, se bizue pe asta. Și e om căruia nu-i poți spune ceva. Ai vrut să-l ai, îl ai ; el n'are decât să încaseze, acum...

Uite ce-i drăguțele am să pui eu pe cineva. Te ajung pe scenă !

SCENA II

Autorul, Omer (Pe scenă)

AUTORUL. — Ascultă, nu-mi place tocmai ce ți-a cerut patronul să faci ieri...

OMER. — Trebuia să-i spui, nenicule ! Mie imi spui ? Tu ți-ai făcut piesa. Tu ai dreptul să o faci să joace cum vrei.

AUTORUL. — E atât de plictisitor ! Ce ar fi dacă i-ai spune tu că nu simți scena așa ?...

OMER. — Atunci o să aibă pică pe mine. Nu mă duc.

AUTORUL (resemnat). — Va schimba poate după sfatul tău.

OMER. — În tot cazul mai sigur dacă i se face cea mai mică observație.

SCENA III

Omer, Directorul

(În avanscenă pe când autorul convorbeste cu o mică interpretă, în fundul scenei).

OMER. — Ce-i curios, nici la întâia repetiție, nici la a doua, nici la a treia, nu mai regăsesc impresia bună ce am avut la lectură.

E sec, e banal... I s'ar putea spune poate să-și prelucereze actul al doilea...

DIRECTORUL. — Mai mult o să-l strice. Știu eu ce poate să facă, acum. E în stare să aducă o ciornă, care să nu prea aibă rost. Dar dacă i se va spune să modifice, n'o să vadă mai limpede și va face prostii. Jucăm piesa așa cum e. Ce-o fi să fie !

OMER. — Și atunci, cum rămâne cu indicațiile cari ni le-a trimis. Și când gândești că trebuie să te prefaci că culți așa ceva !

DIRECTORUL. — El n'a avut nici dată cea mai mică idee de lucrul având scenei. Din fericire, în fața mea, nu lădrănește să se amestece.

SCENA IV

(După repetiția generală. Aplauze de tutul de imbelșugate salută numele autorului. Și felicitările destul de numeroase se au părut sincere. Pe scenă, se credea destul în izbândă. Autorul crede puțin cam prea mult).

AUTORUL (îmbrățișind în mod solemn pe director). — Iată pe marele om de teatru căruia îi datoresc succesul meu (Lui Omer, care se lasă îmbrățișat). Nenișorule, ai fost genial. M'ai făcut să câștig încă o izbândă frumoasă.

OMER. — Cu astfel de piesă ! N'ai scris nimic mai frumos ! Iar acum, nu văd nimic.

EPILOG

A doua zi, presa este rece, vânzarea cassă cam slabă. Autorul rugându-i suflet să nu destăinuiească cuvintele, crede încredează rând pe rând la vreo patruzeci sprezece amici, și cu aceeași sinceritate că a fost înșelat de interpretare și celărit de regisor.

Trad. de PAUL B. MARIA

Literara

oseama de cuvinte

Se știe că înainte de a se consacra literaturii, Pierre Mac Orlan se ocupa cu desenul pentru a-și câștiga cele necesare existenței. Intr-o zi el primi din partea unui industriaș foarte zgârcit o comandă; trebuia să facă un desen sugestiv și patru alexandrini, cari să servească unei reclame.

— Iți voi da cincizeci de franci pentru desen, dacă va fi foarte mare. Cât despre cei patru alexandrini, iți voi da douăzeci și cinci de franci, dacă...

— Aveți încredere în mine, îl întrepruse Mac Orlan, îi voi face foarte lungi.

Gunzert, pe vremuri director administrativ al Teatrului Regal din Stuttgart, refuza incontinuu lui Wagner de a-i reprezenta operele sale, pe motiv că durata lor îngreuna bugetul administrației, reprezentările prea lungi necesitând o consumație neobișnuită de gaz. Totuși asaltat de reclamațiile publicului, Gunzert se hotărî să reprezinte „Tristan și Isolde”; dacă Wagner va reduce din opera sa „o jumătate de oră de muzică”. Economia de gaz astfel realizată, spunea el, îi va permite să plătească drepturile de autor, pe cari le reclama Wagner.

— Imi este cu desăvârșire imposibil, observă maestrul. Nu numai că nu voi face nici o tăietură, dar vă interzic să omiteți o singură notă din opera mea.

— Și pentru ce? strigă Gunzert.

— Să rămână numai între noi doi scumpul meu domn, răspunse confidențial Wagner. Sunt acționar al companiei de gaz.

În anii cari precedară moartea sa, Debussy — căruia îi plăceau foarte mult orgelile de Barbaria — își da regulat obolul său unui bătrân flașnetar, care venea în fiecare Duminică sub ferestrele lui să-i cânte vre-un menuet, sau vre-o romanță învechită. El sfârși prin a deveni confidentul nenorocirilor acestui cerșetor, care, știind că are de a face cu un muzician, nu își numea „prietenuț” decât domnul coleg.

Acesta îl făcea pe Debussy să zică surâzând:

— Era cu siguranță mult mai sincer decât toți ce mă numeau respectuos: scumpe maestre!

Într-o audiență, papa Leon XIII declară lui Jean de Bonnefon, inclinat respectuos în fața lui:

— Fiule, fericirea sufletului tău și memorocirea liniștei tale, este că ai respectat dogmele și ai atacat persoanele. Și totuși dogmele cari sunt eterne nu au nevoie să se răzbuie, pe când oamenii cari sunt trecători, fac acest lucru din toate puterile lor.

b a z a r

CETATEA CINEMATOGRAFULUI

Dintr'un raport oficial al „Central Casting Agency d'Hollywood” aflăm următoarele: „Din 6000 de figurante ale cetății cinematografului, una singură lucrează, în mijlocie, cinci zile pe săptămână. Pentru această muncă ea primește cam 40 de dolari, salariul zilnic al unei figurante fiind de 8,32 dolari. Opt din aceste 6000 de figurante găsesc de lucru patru zile pe săptămână, douăzeci și una sunt ocupate trei zile din șase.

Celelalte, adică 5970 de figurante, găsesc de lucru pentru două zile, o zi sau chiar deloc.”

Un asemenea somaj ar trebui să descurajeze și pe cei mai îndârjiți postulanți și totuși tronurile cari sosesc la Hollywood aduc în fiecare zi câte o încercătură impozantă de aceste „extra-girls”.

UN FRUMOS RAID TRANSAFRICAN

Aviatorii francezi Cornillon și Girardot au întreprins pe de-asupra continentului african un raid magnific. Plecați din Bourget în plină noapte, au ajuns dintr'un singur zbor la Colomb-Bechar, dousprezece ore mai târziu.

După ce s'au aprovizionat cu cele necesare și s'au repauzat câteva ore, au traversat în plină noapte Sahara, aterizând la Tombuctu, după douăzeci și patru de ceasuri dela părăsirea Parisului. De acolo au plecat la Bamako și apoi la Dokar.

În tot timpul zborului, cei doi aviatori nu s'au dirijat decât după undele T. F. F-ului.

FILMUL ÎN STATELE-UNITE

Directorii sălilor de cinema independente studiază posibilitatea de se grupa sub un regim cooperativ, pentru a rezista contra trusturilor.

Se anunță că o sută de săli de cinematograf de pe coasta de răsărit au fost aranjate în vederea unor reprezentațiuni cu filme vorbitoare.

Și tot în Statele-Unite se anunță o experiență foarte importantă în domeniul cinematografului. Într'un laborator din Hortadale se lucrează la un aparat, care să reproducă la distanță prin T. F. F., imagini animate prinse de un „ochi” electric.

Pe de altă parte jurnalul corporativ Film-Daily anunță că nu poate să se prevadă încă realizarea cinematografului la domiciliu prin T. F. F. Această ar fi pentru anul 1933.

caricatura zilei

MANDRIE

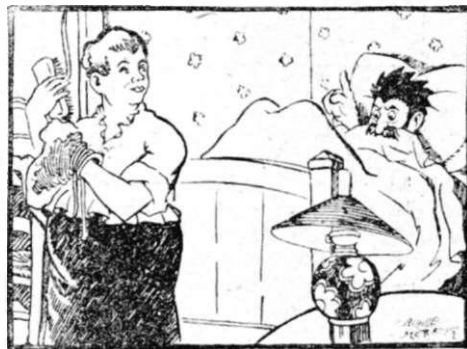

CLIENTUL: Noul chelner pare foarte mândru azi...

MAITRE d'HOTEL-UL: Cred și eu! A făcut azi cea dintâiu greșală la socoteală.

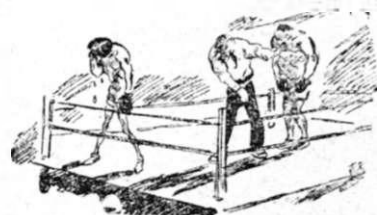
(Passing Show)

SA SALVAM APARENȚELE

— Nu le da atâta lustru! Ei drăcia dracului... sunt candidat socialist.

UN DEBUT

BOXEURUL LOVIT: Lașule... m'ai lovit tocmai unde m'a pocnit nevastă-mea eri.

(Comoedia)

carti redade în extrase

SFARSITUL lui GUY de MAUPASSANT Georges Normandy

S'a scris mult despre viața nuvelistului și romancierului atât de celebru, Guy de Maupassant. Iată însă o carte — redată mai jos în extrase — în care, cu un larg spirit documentar și bogăție de izvoare, ni se înfățișează sfârșitul tragic, mai puțin cunoscut, al lui Maupassant. O serie întreagă de generații, stigmatizate de semnele unei necruțătoare maladii, a păstrat ascuns filonul eredității.

In Guy de Maupassant acest filon izbucnește, cauzând durerosul lui sfârșit.

† Guy de Maupassant la 28 de ani

Georges Normandy povestind și încercând să ne explice tragicul sfârșit al marelui scriitor, care a fost Guy de Maupassant, întreprinde o operă delicată, atât prin tragicul ei subiect, cât și prin incertitudinea științei medicale de atunci.

MISTERUL ATAVISMULUI

Posedăm puține lămuriri precise despre starea psihică și morală a străbunilor lui Maupassant.

Bunicul lui după tată, Louis de Maupassant era proprietarul unui domeniu agricol la „Neuville-Champ-d'Oisel (Seine-Inférieure)”. S'a înșurat cu o creolă din insula Bourbon D-ra Murray, a cărei admirabilă frumusețe era mai ales caracterizată, prin ochii ei superbi pe cari îi regăsim întocmai în figura lui Guy de Maupassant.

Din partea mamei, cunoșteam doar o bunică d-na Bérigny, contemporana d-nei Deshoulières. A lăsat câteva versuri elegante, spirituale, și fusese în corepondență cu cei mai inteligenți oameni ai timpului aceluia.

Paul de Poittevin bunic după mamă, s'a înșurat cu o d-ră Thurin, fiica unui armator, a cărei frumusețe a fost mult timp celebră. Din această căsătorie s'a născut Paul-Alfred Le Poittevin și Lau-

ra Le Poittevin, mama lui Guy și Hérne de Maupassant.

Și acum sunt nevoit să deviu brutal — ca și adevărul.

Evident, în privința eredității, atât ca în ori și care alta, trebuie să te ferești de orice sistem de orice manie științifică. Specialiștii cei mai competenți, recunosc în acest domeniu misterul — și probabil că va exista veșnic. Cu toate că legile lui sunt aproape necunoscute, — ereditatea nu este o bază prea fragilă când este vorba de Guy de Maupassant. Ea ne furnizează aproape toate componentele acestei „forțe” intelectuale și fizice și indicația germenilor destructivi ce purta în ea însăși dela origină.

Vom încerca să vedem aceasta, mai de aproape. Se cunoaște camaraderia lui Flaubert și a soarei lui Carolina cu Alfred și Laura de Poittevin.

Alfred era cel mai mare din grup. Scriitor de vervă inteligentă și spirit, el avea asupra formației intelectuale a celor trei camarazi ai săi o influență considerabilă.

Tinerii își petreceau timpul în l'Hôtel de Dieu' din Rouen unde locuia doctorul Flaubert.

Coridoarele întunecoase, sinistre, ale acestei vechi case, spectacolul continuu al durerii și al boalei, au produs fatal un efect trist asupra spiritului și nervilor celor patru camarazi, înclinându-i spre pesimism.

E într'adevăr mișcător de constatat, când studiind în detaliu viața lui Alfred de Poittevin, observăm că toate preocupările, toate dorințele, toate neliniștile se regăsesc întocmai la nepotul său, așa după cum se regăsește imensul lui orgoliu, splendid defect care a fost și al Laurei și al întregii familii.

Mai multă încă — viața obscură a lui Alfred de Poittevin apare ca o schiță fidelă, a vieții glorioase a lui Maupassant care semăna și fizic dealtfel, uimitor unchiului său.

Trebuie să ne ocupăm și de starea fizică și mentală a Laurei de Maupassant, femeie ilustră, mamă exemplară, meritând să împărtășească gloria fiului său, căruia i-a dezvoltat și format inteligența așa cum fratele său Alfred, o formase și dezvoltase pe a ei.

La 12 Decembrie 1873 Gustave Flaubert, credinciosul ei camarad din copilărie îi scrie: „...Mă neliniștești cu slăbiciunea și anemia de care îmi vorbești...” Și iarăși diferite documente din anul 1877 ne arată că d-na de Maupassant sufer-

rea grav de o afecțiune a cărei manifestări atât de diverse derutau Facultatea de medicină. Câțiva practiciani ai familiei, au crezut că poate fi vorba de „Senia” (Explicație a cărei valoare vom cunoaște mai târziu). În anul 1878 Guy scrie lui Flaubert „...Mama se simte foarte rău și nu poate părăsi Etretat... mai departe „...e condamnată să stea numai în întuneric, lumina o face să fiie de durere.

Și doctorul Croisset scrie lui Guy „...regret ceace îmi spuneți despre biata d-stră mamă. Nu ar fi mai simplu să găsiți o casă de sănătate?”

La 6 Februarie 1879 autorul lui „Salambo” scrie iarăși lui Guy de Maupassant „...Ceeace îmi spui despre mama ta mă îngrijește, mă întristează, te plâng din toată inima...” Și la 27 ale aceluiași luni îl întreabă „...cum se mai simte biata ta mamă”. Anul viitor el scrie nepotei sale Caroline: „Ceeace este sigur că Guy suferă foarte mult. Are probabil aceeași nevroză ca și mama lui”.

O scrisoare inedită — document de importanță capitală — scrisă de doctorul Aubé (locuia în Rouen) ne deslușește D-na de Maupassant a suferit întreaga viața de boală numită „de Graves”, celebrul doctor din Dublin.

NELINIȘTI...

François Tassart, credinciosul valet al lui Guy de Maupassant știa să observe și să rețină. Știa să și tacă ori de câte ori memoria nu-i era prea sigură sau când stința i-o dicta. Aceasta face „Amintirile” lui atât de interesante. Într'o zi povestește el — stăpânul său, constată că pălăria îi era demodată îi spuse:

„— ...Trebuie să-mi comand alta, căci în afară de pălăriile de păslă, celelalte sunt obligat să le fac pe măsură. Am capul atât de rotund, că nu mai pot găsi nimic gata. Capul acesta perfect și absolut rotund pe care îl avem fratele meu și cu mine, ne vine, după cele ce ne povestit mama, dela bătrânul doctor al casei, care la sosirea noastră pe la mine, ne-a luat pe genuchi, făcându-ne un bun masajul capului,

Terminând prin gestul cu care obrajii își rotunjește perfect oala, îi spune mamei:

„— Vedeți doamnă, i-am făcut un cap rotund ca un măr, fiți sigură, mai târziu va avea un creier foarte activ și o inteligență de primul ordin... Și mă gândesc de multe ori, dacă masajul bun-

și bătrânului doctor, asupra tânărului meu creier, frământat de o anumită manieră, îmi permite să dau azi, cu atâta ușurință, lucrări aproape bune”.

Interesul acestui fapt semnalat e mare, Guy, vorbind astfel, încerca să se amăgosească singur — căci vom vedea, că era de atunci pradă multor grave neînști.

Opt luni după aceasta la 13 Noembrie 1889, află moartea fratelui său, după ce asistase la internarea lui, scenă scurtă de un tragic neuitat, și patru ani mai târziu, atunci când se crede în plină forță moare în casa de sănătate a doctorului Blanche.

Întrețea lui Maupassant a fost extrem de activă. Isprăvile lui la Etretat, pe care le ducea pe mare viața pescarilor împărțind toate pericolele, sunt povestite în toate memoriile sale.

În vârstă de douăzeci de ani, în timpul războiului, după ce alergase și umblase noaptea întregă, face a doua zi cincisprezece leghe pe jos, doar pe o piață, în frigul unei peșteri, și aproape de a fi prins de inamic, e salvat grație fugei și rezistenței sale. Funcționar la un minister, locuia afară din Paris, se scula înainte de a se face ziuă, vâslea pe Sena, era în Paris înainte de zece dimineața, se închidea într'un birou unde lucrul oficial terminat, scria versuri, nuvele, comedii pentru a nu-și uita „meșteșugul” — seara vâslea iarăși, și asta nu-l împiedica, ca până târziu noaptea în Paris și în afară de Paris să se dedea la celebrele nenumărate aventuri de dragoste a căror povestire foarte liberă făcea bunului Flaubert atâta bucurie. Ori, cel mai viros lopătar din Cambrige, nu e obligat să lucreze într'un birou, și dacă Casanova și-a risipit și el vigoarea, nu a început să scrie decât la vârsta când s'a văzut obligat să trăească într'o cumințenie definitivă.

Suntem în anul 1888. Guy de Maupassant lucrează la romanul său „Fort comme la Mort”. Nu e mare schimbare în starea ochilor săi. Refracția vizuală nu a variat. Bolnavul e acum incapabil de a servi de ochelari. Preferă să citească ochii deschiși deși vede foarte slab cu ochul stâng. Iar în „Fort comme la Mort” scrie care ca și toate celelalte, conține mult din gândurile și senzațiile lui Maupassant (autorul ce mai mult ca în care altul, și-a scris cărțile, cu însăși mâna, sufletul și inima lui sfâșiată) scribând de groază atât de mult timp înăbușat și izbucnește .... Mă întreb dacă nu sunt foarte bolnav, mi-e atât de silă să scriu ceea ce faceam înainte cu atâta plăcere. Nu mai am nimic în creier, nimic în ochi, nimic în mână... Acest efort în viziune spre muncă este exasperant.

În anul 1889, an în care după cum spune doctorul Soflier, Maupassant intra în starea de halucinație generală, nici o schimbare în starea ochilor. Și mai târziu straniile fenomene de autoscopie externă este un fenomen de halucinație din cauza căreia te poți vedea în fața ta însuși, ca și cum ai fi două persoane identice. Goethe și Musset au descris și ei aceste fenomene.

Spre sfârșitul anului, durerile de cap erau mereu mai dese. Sfătuit de prietenii conduși de doctorul Cazalis în Elveția, Maupassant se întâlnește pe scriitorul Auguste Dorchain venit și el să-și odihnească o boală nervoasă, dobândită în Paris.

„...”, șopti lui Dorchain :

„L'am adus aci pentru a-l face să creadă, că nu are decât o neurastenie tot ca și d-ta. Din nenorocire, boala lui, nu este a d-tale, e foarte gravă, dealtfel, vei vedea-o singur.

Auguste Dorchain a publicat în „Annales” din 3 Iunie 1900 detalii interesante din timpul petrecut acolo.

„... Au fost pentru mine zile oribile, căci din cauza oboselei nervoase ce aveam de îngrijit, îmi era dureros de greu să suport atât fizic cât și moral, continua volubilitate a lui Maupassant care nu ne părăsea aproape de loc. Starea lui de nebunie nu mai prezenta nici o îndoială. Se manifesta mai ales pentru forma dorinței de mărire.

Mi se lăudă, de a fi avut în Geneva

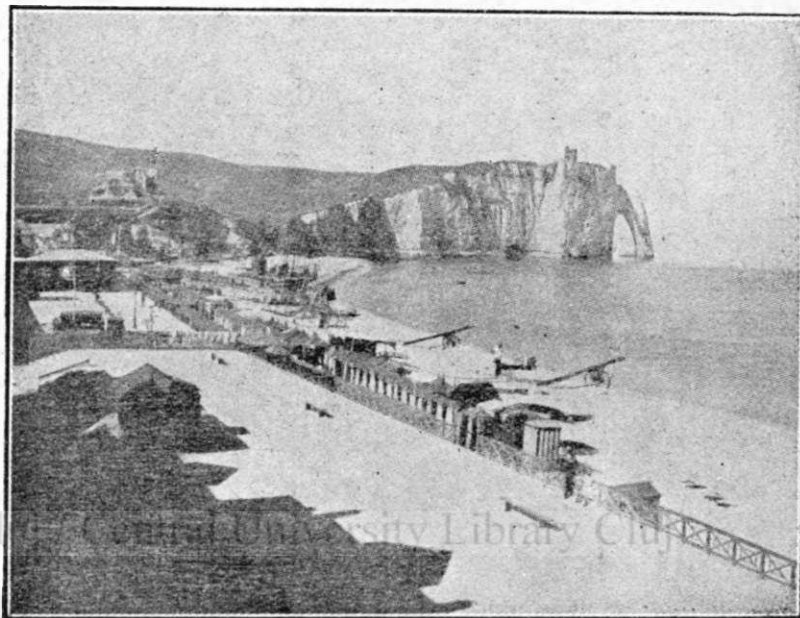
dacă nu ar avea familie, tată bătrân, o biată mamă bătrână.

Turburarea lui se manifesta, câte odată și public : Într'o zi avea întâlnire cu un negustor, la ora șase. Pe la ora două, vede pe Maupassant, intrând. Mirat îl întrebă ce înseamnă asta. Foarte calm Maupassant îi răspunde :

— Na ! e curios. La ceasul meu e șapte și credeam că am întârziat.

Câteva anecdote în felul acesta și tot Parisul vorbește cu frenezie și oribilă lașitate de nebunia lui. Și, vai, ea nu întârzie. Într'o dimineață Maupassant deschide un jurnal. Și cu înțeleasă groază, citește că e nebun.

„...Ese din casă”, ne spune Louis Ganderax, „și, nu mai știu în ce vitrină, vede

Plaja dela Etretat în 1886

(unde a stat numai un ceas) o primire somptuoasă și aproape regească la d. de Rothschild.

Sau, arătându-mi umbrela lui ruptă și comună spunea :

— „Acest gen extraordinar de umbrele, nu se vând decât într'o anumită prăvălie în cartierul Saint-Honoré și recomandându-le anturajului prietesei Matilda, au cumpărat peste cincizeci.

Și a doua zi, arătându-mi bastonul :

— Cu bastonul ăsta m'am apărut într'o zi contra a trei hoți ce m'au atacat în față, și trei câini turbați în spate”.

Doctorii sanatoriului din Champel dându-și seama de ce natură este nervozitatea lui, l-au forțat prin mici neplăceri și persecuții să părăsească Elveția.

— „Mărturisesc că și pentru mine însumi” spune Dorchain „plecarea lui a fost o ușurare, repet îmi era greu să suport fizic ceea ce moral suportam cu atât de dureroasă curiozitate : această vorbărie continuă și dementă.

Întors la Paris, câteva luni mai târziu întrebă pe doctorul Frénuy :

— Nu crezi că merg spre nebunie?... Dacă este așa, ar trebui să mă înștiințai. Între nebunie și moarte nu ezit : alegerea mea e făcută.

Totuși, nu voia să sufere. Mai mult ca nici odată, cere ajutor eterului, fără să se preocupe de urmările acestui abuz. Corpul, creierul mai ales, devin mașini detracate, surmenate de nebunie. Oh !

afișat un buletin : Agravarea stărei d-lui Maupassant ! Apropiata lui internare într'o casă de sănătate.

Luă trenul și alergă să-și liniștească mama.

După câteva zile întorcându-se în Paris, își aranjă hârtiile și scrise ultimele dorinți. Unui prieten scrie : „Adio, nu ai să mai mă vezi”.

Era exact.

La 5 Decembrie, într'adevăr, scrie avocatului său, care după moarte i-a administrat averea : „...Sunt atât de bolnav, mi-e teamă că voi muri în câteva zile !

....Timp de cincisprezece zile, urmează Louis Ganderax, ezită : se gândește la durerea mamei, pe care o adoră.

Și timp de cincisprezece zile, casa îi este asaltată, de diferiți oameni, reporteri sau nu, ce vin din curiozitate și după informații.

Timp de cincisprezece zile, primește jurnale (primește chiar expediate în plic recomandat) ; în prima pagină, la ultimele noutăți, se discută nebunia lui. Cineva îi spune :

— „Ce importă ? din moment ce nu este așa.

„El răspunde simplu.

— „Nu este așa, dar așa va fi”.

Și el cât vroia de mult, ca aceasta să nu fie.

A venit Crăciunul, și iată și misterul nopții din 24 spre 25 Decembrie.

François, atât de dornic în detalii in-

teresante, de câte ori crede el, că poate vorbi, păstrează de data aceasta o lăudabilă discreție.

Intrebat, credinciosul servitor, mi-a răspuns cu mai puțină spontaneitate ca de obicei :

„...Asupra legendei despre plimbarea făcută noaptea pe mare cu două doamne, este absolut fals... dealtfel ca toate legendele.

Într-o zi, a vrut să facă singur o plimbare spre Grasse. După câțva timp se întoarce, și chemându-și servitorul începe să-i spună strigând : că a întâlnit pe drumul cimitirului, o umbră o fantomă, și că îi este frică, foarte frică.

Continua să abuzeze de eter, pentru a nu suferi, pentru a uita pentru a se amăra poate. Într-o dimineață a eșit gol, în curtea vilei sale, cerând în urlete, eterul, pe care ai casei îl ascuseseră.

Ce dramă îngrozitoare se petrecea în sufletul acestui om de geniu, care ajunsese să urască darurile sale și „să viseze, întorcea la o stare animalică, în care trăești, te bucuri, fără să suferi“.

D-na de Maupassant ne povestește : „In mijlocul unui prânz la vila Ravenelles în Nissa unde locuiam, Guy a început să aiureze. Vorbea despre o pilulă care a înghițit-o și care l-a prevenit de un eveniment extraordinar. În fața uimirei generale, făcu. Incepu să fie trist și prânzul se sfârși într-o tăcere apăsătoare. Cu toate lacrimile, implorările mele, în loc să se culce, vroia să se întoarcă imediat la Cannes... Inchisă, jintuită în casă, de boala mea :

— „Nu pleca fiul meu ! l-am rugat, nu pleca !

„M'am agățat de el, l-am implorat plângând, mi-am târât la picioarele lui, bătrânețea mea neputincioasă.

Și-a urmat vedenia lui încăpățanată. Și l-am văzut afundându-se în noapte, exaltat, nebun, aiurând, ducându-se, nu știa unde, bietul meu copil.

Să urmă. Tragedia va avea loc.

Guy de Maupassant, nervos foarte tăcut, se întoarse la Cannes. Se plânge credinciosului servitor, de dureri violente în spate. Pe la unsprezece durerea pare calmată și Francois se retrage. Mai târziu, auzind zgomot în camera stăpânului său, aleargă :

— „Iată ce am făcut Francois ! Mi-am tăiat gâtul... E un caz absolut sigur de nebunie !“.

Doctorul chemat în grabă i-a făcut cușăturile necesare. Ochii lui mari se fixase asupra noastră, cerându-ne câteva vorbe de mângâiere, de speranță. L'am consultat cu cuvintele cele mai liniștitoare ce le-am putut găsi. În fine, capul îi se înclină, ploapele se închiseră, adormii“.

RUINA

Maupassant nebun ! „Eveniment foarte parizian !“

Societatea și marile cotidiane, zbârnăiau, ca un stup clătinat. Femeile supraexcitate, snobi fericiți de a avea un bun subiect de conversație, reporteri lacomi de noutăți senzaționale, geloși în fine, a căror atitudine a fost desgustătoare, teată această lume, a spionat, a insinuat, a inventat, după bunul lor plac.

Se dădea publicului detalii pasionante: vagonul în care a fost transportat autorul romanului : „O viață“, avea No. 421

Aflau, că marele scriitor, purta la scoborârea din tren o bazma în jurul gâtului, iar cuvertura și paltonul, nu reușea să-i ascundă în întregime cămașa de forță. Maupassant, geniu creator a atâtor capo d'opere dat în mâna acestor brute, ce dureros spectacol.

Casa de sănătate a doctorului Blanche era situată în str. Bertou, aproape de vestita stradă Raynourd, plină de amintiri, literare și artistice, unde cu 7 ani înainte Guy de Maupassant, trăia frumoase ceasuri.

La 7 Ianuarie 1892, Guy de Maupassant, trecu pragul, unde optsprezece luni mai târziu, muri.

Louis Ganderax, a cărui prietenie a fost discretă și înțeleaptă, ne-a lăsat câteva amănunte. E indignat de toate comentările murdare ce s'au făcut în jurul

† D-na Hervé de Maupassant

boalei lui Maupassant, de indiscreția nedelicată a publicului. A dat ordine severe să nu i se mai dea jurnalele în care se comentau nebunia lui, și să se interzică persoanelor străine de a-l vizita.

Erau zile când cerea să lucreze, să scrie — să scrie gestul pe care de atâtea ori l-a făcut și, cu atât succes, spunea : „...vreau să scriu, cum am scris și cri... Acest „eri“ atât de îndepărtat, și când i se aducea pentru scris, nu putea și aiureala continua...“

„Fratele meu îngropat de zece ani, s'a întors azi dimineață, și s'a înecat în Sena... mi s'a dat o doctorie care mi-a zăpăcit mintea, nu mai am inimă, nu mai am creier, nu mai am ficat. A făcut o gaură în piatră, și El a venit azi dimineață să mă asasinizeze în pat...“

„Cu siguranță mi-au ars casa din Paris...“

„Mă ascuți Impărate ? Sunt atâtea crime, atâtea crime...“

La 29 Ianuarie vorbind cu cineva imaginativ îi strigă :

— „Minți, minți ! Nu este adevărat... Eu nu mănânc, ci mă împărtășesc !“

Mai târziu se sperie :

— „E imposibil. Vinul alb este vopsea și Francois a murit. A murit împușcat cu morfină !...“

Vorbea foarte des fratelui său, îi vorbea ceasuri întregi în picioare, lângă zid. Din când în când asculta răspunsuri ce părea că i se fac. Halucinat se infierbânta :

— „Trebuie să stingi toate focurile mânăstirilor... Hervé, Hervé ! Toți vor să mă omoare. Să ardă hărțile. Omoară jandarmul... Impiedică-l să scrie... etc.

La 31 Ianuarie, comandă un dejun pentru mama, cumnata, nepoata și fra-

tele său care sunt aci, dar nu găușă să poată intra“. (Amintirea famasale, nu s'a șters niciodată complet minte).

Din zi în zi, nenorocitul, se învârtise zbate, împresurat de nebunia lui, doarme de loc nopți dearându-l, sau ori foarte prost.

Și prăbușirea urmează, oribilă, dură, roasă, monotonă...

La 14 Aprilie începe să fie îndolă la tot ce se petrece. În fine, sfârșită nu mai era decât o umbră.

PRABUȘIREA

S'a sfârșit.

Geniul, prin a cărui prime căruceau fioruri de sănătate, vigoare, rețe, care căuta bucuria de a trăi, rui operă întrecagă a fost numai lui inteligență, agoniza în primăvara lui 1892 printre pomi, flori și erbu într'un parc tăcut. Această dezagrea unui corp herculean urmată de bușirea unui suflet de elită, a durat trusprezece luni.

Câte odată becurile scurte însă cum, revin, violent dar calmându repede.

În Octombrie nu mai voia să se brace. În Decembrie cu multă greutate încerca să mănânce.

În Mai, în urma deselor accese de vulsiuni apileptice Guy de Maupassant nu mai putea sta în picioare.

La 14 Iunie, noi crize chinose trup. În seara zilei de 28 crizele nuând violente, toți sperau, că ultimele ceasuri.

Era abia agonia.

A persistat până la 2 Iulie.

„Las altora“ închee autorul Normandy“ grija de a face un supra atâtor chestiuni filozofice, fice și literare. Fără a eși din noastră de bieți oameni, lipsiți de putem totuși invidia și plânge tot acest mare om care atingând înalte culmi ale gloriei, a fost de nemiloasă zeiță Nemcris în sarea prăpastie a întunericului mscufundat cu gesturi și strigăte

(edit. Albin Michel, P)

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune

LA CRÈME SIMON

NICI USCATA, NICI BRASA
nu fardează, dar fiind unsuroasă pătrunde intradevăr în porii pielii înviorează epiderma, o mlație și avantajează luciul natural al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON